

Krista Hellsten ja Pentti Järvelin

”Eihän sitä tekisi, jos siitä ei saisi itse jotain”:

Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden hyvinvoinnin ja motivaation tarvetekijät

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö

2.11.2016

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Krista Hellsten ja Pentti Järvelin ”Eihän sitä tekisi jos siitä ei saisi itse jotain”: Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden hyvinvoinnin ja motivaation tarvetekijät 50 sivua + 3 liitettä Syksy 2016
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosiaaliala
Ohjaajat	Tuntiopettaja, Miia Ojanen Yliopettaja, Jyrki Konkka
<p>Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Opinnäytetyömme tarkoitus oli selvittää, minkälaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnassa ilmenee ja toteutuu.</p> <p>Teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössämme käytettiin Edward L. Decin ja Richard M. Ryanin Itseohjautuvuusteoriaa (Self-Determination Theory), joka on makroteoria ihmisen motivaatiosta, persoonallisuudesta, hyvinvoinnista ja psykologisista tarpeista. Teorian mukaan ihmisellä on kolme luontaista psykologista tarvetta – Kyvykkyys (Competence), Omaehtoisuus (Autonomy) ja Yhteisöllisyys (Relatedness). Nämä tarpeet selittävät ihmisen hyvinvoinnin ja motivaation välistä yhteyttä.</p> <p>Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kerättiin haastattelemalla yksilöidysti viittä (5) Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöä keväällä 2016. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluin. Aineiston analyysimenetelmänä käytettiin teemoittelua ja se analysoitiin teorialähtöisesti pohjautuen Itseohjautuvuusteoriaan ja myös muuhun käyttämäämme kirjallisuuteen.</p> <p>Tulokset osoittivat, että tukihenkilöt ovat tehokkaita ja kyvykkäitä toimijoita, jotka osaavat reflektoida, arvioida ja pohtia monia asioita koskien omaa toimintaa ja tukisuhdettaan. Tukihenkilöt ovat kokeneet tukihenkilötoiminnan yhteisen tekemisen iloksi ja he ovat saaneet onnistumisen, johonkin kuulumisen sekä kiitollisuuden kokemuksia. Tuloksista kävi ilmi, että kaikki haastatellut tukihenkilöt kokevat tekevänsä jotakin tärkeää ja hyödyllistä ja tämä olikin vahvin sisäiseen motivaatioon vaikuttava tekijä.</p> <p>Yleisimmät haastavat tekijät tukihenkilönä toimiessa ja tukisuhteessa olivat oman tukihenkilöroolin rajojen ja mahdollisuuksien kokonaisvaltainen ymmärtäminen, Pelastakaa Lapset ry:n rooli tukisuhteessa ja erilaiset odotukset sekä ennakkokäsitykset tukihenkilötoiminnasta.</p>	
Avainsanat	Vapaaehtoistoiminta, tukihenkilötoiminta, tukihenkilö, motivaatio, itseohjautuvuusteoria

Authors Title Number of Pages Date	Krista Hellsten and Pentti Järvelin Save the Children Support Person's Factors of Needs for Well-being and Motivation 50 pages + 3 appendices Autumn 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructors	Miia Ojanen, Lecturer Jyrki Konkka, Principal Lecturer
<p>Our thesis was carried out in collaboration with the Save the Children Finland organization (Pelastakaa Lapset ry). The purpose of our thesis was to find out what kinds of factors of needs influence the well-being and motivation in the support person activities of the Save the Children Finland organization.</p> <p>The basis for the theoretical framework of the thesis was the Self-Determination Theory created by Edward L. Deci and Richard M. Ryan which is a macro theory concerning people's motivation, personality, well-being, and psychological needs. According to the theory, people have three innate psychological needs: Competence, Autonomy, and Relatedness. These needs explain the connection between a person's well-being and motivation.</p> <p>The thesis was a qualitative study. The data was collected by individually interviewing five (5) support persons volunteering at the Save the Children Finland organization in the spring 2016. The interviews were carried out as semi-structured themed interviews. The method of the data analysis was based on themes, and the analysis was more specifically theoretically based on the Self-Determination Theory as well as other related literature.</p> <p>The results indicate that support persons are efficient and competent actors, who are able to reflect, assess and contemplate various aspects of their own activity as well as their support relationship. The support persons have experienced the support activities as a joyous joint effort, and have gained experiences of success, belonging, and gratitude. The results show that all the interviewed support persons feel that they are doing something important and worthwhile. This finding was considered to be the most crucial factor affecting their inner motivation.</p> <p>The most common challenges in acting as a support person in a support relationship were the understanding of the support person's own boundaries and possibilities, the role of the Save the Children Finland organization in the support relationship, as well as the various expectations and preconceived notions of support person activities.</p>	
Keywords	Volunteer work, support person activities, support person, motivation, self-determination theory

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Järjestötoiminta apukeinona lapsiperheiden tuen riittämättömyydelle	2
3	Vapaaehtoistoiminta	5
3.1	Vapaaehtoistoiminta Suomessa	6
3.2	Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta	8
3.2.1	Pelastakaa Lapset ry ja tukihenkilönä toimiminen	9
4	Motivaatio	11
5	Itseohjautuvuusteoria - Self-Determination Theory	13
5.1	Ihmisen kolme psykologista perustarvetta	15
6	Tutkimusongelma	19
7	Menetelmälliset ratkaisut	19
7.1	Osallistujat	20
7.2	Aineiston tuottaminen - puolistrukturoitu teemahaastattelu	21
7.3	Aineiston analyysi teemoittelemalla	23
8	Tulokset	26
8.1	Kyvykkyys	26
8.2	Omaehtoisuus	29
8.3	Yhteisöllisyys	33
8.4	Motivaatio	37
9	Johtopäätökset	40
10	Pohdinta	44
	Lähteet	48
	Liitteet	
	Liite 1. Tutkimuskutsu tukihenkilöille	
	Liite 2. Suostumuslomake tutkimukseen osallistuvalla tukihenkilöille	
	Liite 3. Teemahaastattelun runko	

1 Johdanto

Suomessa on paljon vapaaehtoistoimintaa, joista tässä opinnäytetyössämme keskitymme Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheiden tukihenkilötoimintaan. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää minkälaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä kyseisessä tukihenkilötoiminnassa ilmenee ja toteutuu. Tarkoituksenamme on tuottaa Pelastakaa Lapset ry:lle sellaista tietoa, jota he voivat hyödyntää tukihenkilötoimintansa kehittämisessä niin, että he pystyvät organisaationa vastaamaan paremmin tukihenkilöinä toimivien tarpeisiin.

Vapaaehtoistoiminnalla korvataan ja täydennetään julkisia palveluja (Murto 2003: 67). Järjestöt ovat voittoa tavoittelemattomia ja hyödyllisiä toimijoita, joilla on merkittävä vaikutus suomalaiselle demokratialle ja ihmisten hyvinvoinnille (Valliluoto 2014: 9). Pelastakaa Lapset ry:n lapsiperheille suunnattu tukihenkilötoiminta on tärkeä kolmannen sektorin palvelu lapsiperheille suunnatuissa palveluissa, sillä lapsiperheitä tukevia julkisia palveluja leikataan Suomessa (MLL 2012). Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy meille tänä päivänä yhä merkittävänä julkisten palvelujen paikkaajana ja ilman vapaaehtoistoimintaa moni jäisi vaille apua (Murto 2003: 67).

Vapaaehtoistoiminnan rooli on entistä merkittävämpi tilanteessa, jossa julkisen resurssipulan vuoksi ihmisiä ei voida auttaa heidän tarpeidensa mukaan. Onneksi järjestötoimintaa onkin Suomessa hyvin aktiivista, ainakin toistaiseksi (Peltosalmi – Hakkarainen – Särkelä – Eronen 2012: 12). Julkinen resurssipula sekä erilaiset lapsiperheisiin kohdis-tuvat leikkaukset korostavat Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnan tärkeyttä. Pelastakaa Lapset ry:n vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on tarpeellinen julkisten palvelujen resurssipulaa täydentävä kolmannen sektorin palvelu, jonka tarkoitus ei ole kuitenkaan korvata olemassa olevia kunnallisia palveluja.

Opinnäytetyömme aihe on lähtenyt omasta mielenkiinnostamme tukihenkilötoimintaa kohtaan sekä kokemuksistamme tukihenkilöinä toimimisesta. Toimiessamme tukihenkilöinä kohtasimme erilaisia toimintaamme vaikuttavia tekijöitä, niin positiivisia kuin negatiivisia, joita olisi voitu huomioida paremmin tukihenkilötoiminnassa. Olemme myös huolissamme lapsiperheiden hyvinvoinnista Suomessa, koska heille suunnatuista palveluista on säästetty ja leikattu jo pitkään (MLL 2012). Koemme Pelastakaa Lapset ry:n

tukihenkilötoiminnan tärkeäksi kolmannen sektorin palveluksi, jolla voidaan tukea lapsiperheiden hyvinvointia ja täydentää olemassa olevia palveluja.

Koemme, että Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä tulee selvittää myös siksi, että tukihenkilöt eivät ole ammatillisia vapaaehtoisia ja tukihenkilönä toimiminen voi olla joskus kuormittavaa (Korhonen 2005: 19). Ei-ammattisuus voi tehdä toiminnasta vielä haasteellisempaa ja siksi on tärkeää puuttua mahdollisiin epäkohtiin ajoissa, jotta tukihenkilöt pysyvät toiminnassa mukana hyvinvoivina ja motivoituneina mahdollisimman pitkään.

Etenemme työssämme niin, että aluksi kerromme aiheemme taustoista ja Pelastakaa Lapset ry:stä. Tämän jälkeen siirrymme käsittelemään motivaatiota ja itsemääräämisteoriat (Self-Determination Theory), joka toimii teoreettisena viitekehyksenä opinnäytetyössämme. Lopuksi tarkastelemme opinnäytetyömme tutkimusongelmaa ja tutkimusmenetelmällisiä ratkaisuja, avaamme tutkimuksemme tuloksia ja kerromme johtopäätöksemme sekä pohdintamme.

2 Järjestötoiminta apukeinona lapsiperheiden tuen riittämättömyydelle

Opinnäytetyömme tutkimus- ja kehittämistehtävän ajankohtaisuus linkittyy vahvasti Suomen tämänhetkiseen taloudelliseen tilanteeseen, jossa Ari Marjovuon väitöskirjan (2014: 11) mukaan ”julkisen talouden on katsottu monissa paikoissa tulleen rajoilleen.” Katariina Westman puolestaan kirjoittaa opinnäytetyössään (2010) siitä kuinka tärkeäksi vapaaehtoistoiminta muodostuu tällaisessa yhteiskunnallisessa tilanteessa. Westman kirjoittaa (2010: 10), että vapaaehtoistoiminnan ilmiölle muodostuu ”kehykset” yhteiskunnan taloudellisten ja sosiaalipoliittisten tekijöiden ja tilanteiden kautta ja kuinka vapaaehtoistoiminnalle kehittyy näin sekä sosiaalinen että taloudellinen tilaus.

Huono taloudellinen tilanne ei ole kuitenkaan peruste lapsen oikeuksien ohittamiseen eikä lapsiperheiden hyvinvoinnin heikentämiseen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto on kansalaisjärjestö, jonka tehtävänä on edistää lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia. Järjestö on huolissaan muun muassa siitä, että monissa kunnissa lasten, nuorten ja perheiden palveluista leikataan. Nämä palveluiden leikkaukset koskettavat lapsiperheitä ja vaikuttavat palveluiden saatavuuden ja laadun heikkenemiseen. Tämä johtaa perheiden elämäntilanteiden hankaloitumiseen, kun apua ei ole enää saatavilla riittävästi. Painopiste siirtyy ongelmien kasaantuessa ja kulminoituessa lastensuojeluun ja

muihin korjaaviin palveluihin. Tämän kaltainen kehitys puolestaan vaikuttaa kuntien taloudellisiin tilanteisiin heikentäen niiden mahdollisuuksia panostaa esimerkiksi ennaltaehkäiseviin palveluihin. (MLL 2012.) Tilanne muodostuu helposti kehämäiseksi ongelmien vyyhdiksi.

YK:n Lapsen oikeuksien yleissopimuksen kolmannen artiklan mukaan (Suomen Unicef n.d.: 7) kaikkien julkisten tai yksityisten toimielimien tehdessä päätöksiä, jotka koskevat lapsia, on aina otettava huomioon lapsen etu. Lasten hyvinvointiin sekä kasvu- ja elinoloihin vaikuttavien leikkausten seurauksista tulisi olla enemmän tietoisia (MLL 2012). Hallitus päätti esimerkiksi kehysriihessään 5.4.2016, että lapsilisä ja työmarkkinatukea leikataan. Kaksilapsisessa keskivertoperheessä, jossa toinen vanhemmista on töissä ja toinen on työtön, tämä lapsilisien leikkaus tarkoittaisi ainakin noin yhdeksää euroa kuukaudessa. Summa ei ehkä vaikuta isolta, mutta vaikeuttaa silti monien muiden pienituloisimpien perheiden elämää, esimerkiksi perheiden, joissa molemmat vanhemmat ovat työttömiä. Tällöin leikkaus voi olla jo yli 20 euroa kuussa. (HS 2016.)

Suomessa tuloerot ja köyhyys ovat kasvaneet sekä eriarvoisuus lisääntynyt. Köyhyys painottuu huolestuttavan paljon muun muassa lapsiperheisiin. Sosiaalipolitiikalla ei vastata riittävästi sosiaalisten riskien ja tarpeiden kasvuun. Julkisia palveluja ei lisätä sen mukaan mitä tarvittaisiin. Vastuun omasta pärjäämisestä toivotaan siirtyvän koko ajan enemmän kansalaisille itsellensä ja markkinoille. (Julkunen 2006: 3,217.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton mukaan (2012) perheiden hyvinvointia tukevista sekä ongelmia ennaltaehkäisevistä peruspalveluista on monissa kunnissa tingitty. Tukea vanhemmuuteen ei myöskään koeta saatavan riittävästi. Muun muassa kotipalvelua on vaikea saada ja sen apuun ei perheiden vaikeissa ongelmatilanteissa luoteta. Tätä näkemystä vanhemmuuden tuen ja palveluiden riittämättömyydestä tukee myös Tarja Paakkosen väitöstutkimus (2012: 36–37, 70), jonka mukaan lapsen ja nuoren avun tarve ei kohtaa palvelujärjestelmän auttamiskeinojen kanssa. 1990-luvun lama pakotti erilaisiin säästötoimiin ja joissakin kunnissa toiminnot pysyivät ennallaan tai säästötoimet jopa kasvoivat. Suurella joukolla kuntia oli liian heikot voimavarat muun muassa kouluterveydenhuollon järjestämisessä. Vuonna 2009 jopa viidennes kouluista ei pystynyt tarjoamaan oppilailleen koulupsykologiaa tai koulukuraattoritoimintaa.

Kuntien sosiaalihuollon palvelutuotannosta järjestöt tuottivat 2000-luvun alussa 17 %. Tästä voidaan päätellä, että järjestöt ovat merkittäviä tahoja palvelutuotannossa ja, että

17 prosenttiosuuden paikkaus on huomattava osuus julkisen palvelutuotannon vajeesta. (Murto 2003: 67). Vuosien kuluessa osuus on kasvanut. Vuonna 2014 tehdyssä väitöskirjassaan Marjovuo (2014: 11) toteaa, että ”Suomalaiset vapaaehtoistyöntekijät täyttäsivät vaivatta viiden suurimman kaupungin jokaisen asunnon”. Länsimaissa, Suomi mukaan luettuna, ollaan yhä enenevässä määrin kiinnostuneita vapaaehtoistoimintaa kohtaan (Marjovuo 2014: 11). Vapaaehtoistoiminta on elinehto tiettyjen palveluiden olemassaololle. Vapaaehtoistyö mahdollistaa monen erilaisen aktiviteetin toteutumisen, jonka työsuhteeseen perustuva toteuttaminen olisi liian kallista. (Laasanen 2011.)

Suomen perustuslain (1999/731 § 19) mukaan ”julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä.” Vaikka perustuslaissa näin sanotaan, suurimman osan esimerkiksi pieniin marginaaliryhmiin kohdistuvista palveluista järjestää erilaiset järjestöt eivätkä valtio ja kunnat (Murto 2003: 70). Kunnat ovat myös veloitettuja järjestämään sosiaalipalveluja asukkailleen Sosiaalihuoltolain (2014/1301 § 14) mukaan ”sen sisältöisenä ja siinä laajuudessa kuin tässä tai muussa laissa säädetään.” Kummatkain lait, Suomen perustuslaki tai 1.4.2015 voimaan tullut uusi Sosiaalihuoltolaki, eivät velvoita julkista tahoa suoraan ja selkeästi. Tästä syystä voidaan ajatella, että näiden lakien määräyksiä on helppo kiertää ja siten eriarvoisuus sekä huono-osaisuus lisääntyvät.

Kunnan palvelut eivät säästötoimenpiteiden vuoksi tavoita kaikkia ihmisiä, etenkin ”vähemmän tuottavina” pidettyjä kansalaisia, ja siksi on tärkeää, että vapaaehtoistoiminta järjestöjen kautta turvaa usein palveluiden ulkopuolelle jäävien marginaaliryhmien elämää (Murto 2003: 70). Vuoden 2014 Järjestöbarometrin mukaan ”yli viidenneksen palveluja tuottavista järjestöistä on käynnistänyt tai suunnittelee käynnistävänsä uuden palvelumuodon”. Tämä kertoo järjestöjen taidoista nähdä uusia tarpeita yhteiskunnassa ja kiinnostusta lähteä kehittämään näihin tarpeisiin uudenlaisia palveluja. (Peltosalmi – Hakkarainen – Londén – Kiukas – Särkelä 2014: 117.)

Vuonna 2012 pelkästään sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistui noin 900 000 suomalaista (Peltosalmi – Hakkarainen – Särkelä – Eronen 2012: 12). Toimintaan on laskettu mukaan kaikki järjestöissä työskentelevät eikä pelkästään vapaaehtoiset, mutta luku kertoo järjestötoiminnan puoleensa vetävyydestä. Vuoden 2014 Järjestöbarometrin (Peltosalmi – Hakkarainen – Londén – Kiukas – Särkelä: 112) tehdyn vapaaehtoistoiminnan kehityskyselyn mukaan suurin osa vastanneista uskoi vapaaehtoistoiminnan tar-

peen kasvavan yhä enemmän tulevaisuudessa. Vapaaehtoistoimintaa tarvitaankin tulevaisuudessa enenevissä määrin, sillä hallituksen sopiessa julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2017–2020, kuntien valtionavut pienenevät vuonna 2017 noin 4,5 prosenttia (500 miljoonaa euroa) vuodesta 2016 (Kunnat.net 2016). Tämä tarkoittaa kuntien heikentyvää mahdollisuutta järjestää riittävät palvelut kaikille.

On hyvin pitkälti asuinkunnasta tai politiikasta kiinni, millaisia palveluja ihmiset saavat. Järjestöt korvaavat ja täydentävät julkisia palveluita, joiden rahoitus voi koostua useista lähteistä. (Murto 2003: 66–67.) Kunnat voivat ostaa palveluita sosiaali- ja terveysjärjestöiltä ja suurin tulonlähde järjestöille onkin kuntien kanssa tehdyt ostopalvelu- ja maksusitoumussopimukset (Murto 2003: 67–68). Positiivisena näkökulmana voidaankin nähdä, että järjestöt hyötyvät kunnan palveluista ja päinvastoin, ja se, kenelle palvelun järjestämisvelvollisuus kuuluu, on tästä näkökulmasta katsottuna toissijaista.

3 Vapaaehtoistoiminta

Ihmiset ovat aina halunneet auttaa toisiaan. Auttaminen on inhimillistä käyttäytymistä ja sitä on esiintynyt kautta aikojen ihmisten huolehtiessa heikoimmistaan. Vapaaehtoistoimintaa on esiintynyt kaikissa kulttuureissa ja maissa jo kauan sitten. Auttamisen pitkä perinne on yhä olemassa voimakkaana ilmiönä ja se näyttäytyy meille vapaaehtoistointana yhä enenevässä määrin erilaisilla osa-alueilla. (Ruohonen 2003: 40.) Suomessa on vapaaehtoistoimintaa ”kaikilla yhteiskunnan alueilla sosiaali- ja terveysalasta urheiluun, uskontoon, maanpuolustukseen ja ympäristönsuojeluun” (Marjovuori 2014: 11).

Vapaaehtoistoimintaa kutsutaan myös nimillä vapaaehtoistyö ja kansalaistoiminta (Ruohonen 2003: 41). Käytämmekin käsitteitä vapaaehtoistoiminta, kansalaistoiminta ja vapaaehtoistyö tässä opinnäytetyössä neutraaleina synonyymeinä. Vapaaehtoistoiminta voidaan määritellä Valliluodon (2014:13) mukaan ”palkattomaksi, vapaasta tahdosta kumpuavaksi yleishyödylliseksi toiminnaksi, jota useimmiten organisoidaan jonkin tahon avustuksella.” Vapaaehtoistoiminta perustuu ihmisen haluun auttaa ja vaikuttaa. Se voi parhaimmillaan luoda uskoa tulevaan ja siihen, että omalla toiminnalla voi muuttaa maailmaa, tai ainakin omaa lähiympäristöään (Ruohonen 2003: 45).

Vapaaehtoistoinnassa ei ole tärkeintä siitä saatu rahallinen korvaus vaan työn merkitys vapaaehtoistyötä tekevän ihmisen elämään ja hyvinvointiin (Marjovuori 2014: 12). Va-

vapaaehtoistoiminta on kaikille tasapuolisesti avoimesti tarjolla ja siksi se kattaa kaikki ihmisryhmät. Vapaaehtoistoiminnassa voi olla oma itsensä. Sitä voi Marjovuon (2014: 11) mukaan “— tehdä niin oikeistopuolueen kuin vasemmistopuolueen kannattaja, konservatiivi tai radikaali, uskonnollinen ihminen tai ateisti.” Lisäksi ei ole väliä minkä ikäinen vapaaehtoinen on, mikä hän on koulutukseltaan tai onko hänellä koulutusta lainkaan, minkälainen perhetausta hänellä on sekä yhteiskunnallinen asema (Marjovuon 2014: 11). Kaiken tämän ansiosta vapaaehtoistoiminta tuo erilaisia ihmisiä yhteen ja luo jotakin aivan uutta ja ainutlaatuista asiantuntijuutta.

Vapaaehtoistoiminnasta löytyy paljon tietoa ja siksi on vaikeaa määritellä vapaaehtoistoimintaa vain tietyistä näkökulmista käsin. Marjovuon (2014: 4) mukaan “vapaaehtoistyön ydintekijöiksi hahmottuvat eettisyys, suunnitelmallisuus ja yhteenkuuluvuus.” Ruohonen (2003: 42) taas korostaa vapaaehtoistyön palkattomuuden, luottamuksellisuuden, ei-ammattillisuuden, tasa-arvon ja yhteisen ilon tärkeyttä. Hän mainitsee vielä, että vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jota ei ole mahdollista määrätä ylhäältä käsin. Palkattomuus on myös tärkeää Ruohosen (2003: 42–43) mukaan, koska sen avulla vältytään ammatillisen työn rajankäynniltä. Palkattomuus mahdollistaa sen, että vapaaehtoistoiminta on tasa-arvoista ”ihmiseltä ihmiselle” – toimintaa vastakohtana työntekijä-asiakas – suhteelle (Ruohonen 2003: 43).

3.1 Vapaaehtoistoiminta Suomessa

Suomessa vapaaehtoistoiminta oli 1840-luvulla hyväntekeväisyysyhdistyksien, muun muassa rouvasväenyhdistysten toimintaa ja Suomen vanhimmat sosiaali- ja terveysjärjestöt ovat perustettukin 1800-luvulla. Hyväntekeväisyysyhdistyksien toiminnasta alkoi nykypäivään asti jatkunut ja ajan kanssa muokkautunut kansalaisjärjestäytyminen, joka toimintana tunnetaan nykyään vapaaehtoistoimintana. (Ruohonen 2003: 43.)

Vapaaehtoistoiminnan motivaationa toimi jo sen alkuaikoina hyväntekeväisyys ja huono-osaisten kasvattaminen. Huono-osaisten kasvatus – ajattelun myötä on syntynyt muun muassa erilaiset nykypäivän vammaisjärjestöt. Vapaaehtoistoiminnan merkitys suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehitykseen on ollut merkittävä. Suurin osa sosiaali- ja terveyspalveluista on syntynyt kansalaisjärjestäytymisen toimesta ja ajan saatossa valtio sekä kunnat ovat ottaneet nämä palvelut hoitaakseen. Rouvasväenyhdistykset ovat esimerkiksi perustaneet Suomeen ensimmäiset lastenkodit. Suomen nykyisten hyvinvointipalveluiden olemassaolo on vapaaehtoistoiminnan ansiota. (Ruohonen 2003: 44–45.)

Avun tarve ei ole tänä päivänäkään vähentynyt. Vapaaehtoistoiminta näyttäytyy meille yhä merkittävänä julkisten palvelujen paikkaajana (Murto 2003: 67). Ilman vapaaehtoistoimintaa moni jäisi vaille apua. Toistaiseksi vapaaehtoistoiminta on suosiossa. Vuonna 2012 pelkästään sosiaali- ja terveysjärjestöjen toimintaan osallistui noin 900 000 suomalaista (Peltosalmi – Hakkarainen – Särkelä – Eronen 2012: 12). Toimintaan on laskettu mukaan kaikki järjestöissä työskentelevät eikä pelkästään vapaaehtoiset, mutta luku kertoo järjestötoiminnan puoleensa vetävyydestä. Kehitystrendi näyttää jatkuvan samana. Vuoden 2014 Järjestöbarometrin (Peltosalmi – Hakkarainen – Londén – Kiukas – Särkelä 2014: 112) tehdyn vapaaehtoistoiminnan kehityskyselyn mukaan suurin osa kyselyyn vastanneista uskoi vapaaehtoistoiminnan tarpeen kasvavan yhä enemmän tulevaisuudessa.

Suomessa vapaaehtoistoimintaa arvostetaan ja ihmiset haluavat enenevässä määrin osallistua toimintaan (Valliluoto 2014: 19). Tämä on hyvä, sillä vapaaehtoistoiminnan taloudellinen hyöty Suomelle on merkittävä. Laasasen (2014: 19) mukaan vuonna 2009 vapaaehtoistyöstä saatu kansantaloudellinen arvo oli noin 132 miljoonaa euroa. Vapaaehtoistoiminnasta on myös merkittäviä vaikutuksia toimintaan mukaan osallistuneiden hyvinvoinnille. 75–80 prosenttia suomalaisista lähtee toimintaan mukaan jossain vaiheessa omaa elämää (Valliluoto 2014: 20) ja toiminnasta halutaan omaan elämään jotakin mukavaa ja mielekästä toimintaa, jota pitää tärkeänä, esimerkiksi silloin, kun on jäänyt eläkkeelle. Lisäksi toiminnassa mukana oleminen tuo vaihtelua ja rikkautta elämään. (Korhonen 2014: 12.)

Vaikka niin moni on kiinnostunut olemaan mukana vapaaehtoistoiminnassa ja tulevaisuus näyttää lupaavalta, on sen jatkuminen täysin samanlaisena jokseenkin uhattuna. Näyttäisi siltä, että suurin osa vapaaehtoistoiminnassa mukana olevista on iäkkäämpää väestöä, sillä vapaaehtoistyön yhdeksi haasteeksi on noussut Valliluodon (2014: 19) mukaan ”uusien sukupolvien ja nuorten saaminen mukaan vapaaehtois- ja järjestötoimintaan.” Erityisesti huoli kiinnittyy siihen, että uusi sukupolvi ja nuoret ovat kiinnostuneita osallistumaan vain kausi- ja projektiluontoiseen toimintaan järjestöjen jäsenyyden sijaan ja tämä voi vaikeuttaa vapaaehtoistoiminnan jatkuvuutta nykymuodossa (Valliluoto 2014: 19–20).

Yhä harvemmin löytyy myös sellaisia vapaaehtoisia ihmisiä, jotka haluaisivat sitoutua itse toimintaan kuin myös järjestöjen hallintoon ja tämän vuoksi vapaaehtoisuus saattaa menettää nykyisen muotonsa (Peltosalmi – Hakkarainen ym. 2014: 112). Kärjistetysti

vapaaehtoistoiminnan muodon muuttuminen liiaksi saattaisi supistaa toimintaa niin, että tietynlaiset palvelut jouduttaisiin kokonaan lopettamaan. Onneksi tällä hetkellä järjestötoiminta on kuitenkin aktiivista. Vapaaehtoistoiminnan kehityksen suuntaa määrittää pitkälti se, että aktivoituuko nuorempi sukupolvi enemmän kuin mitä tällä hetkellä.

Vapaaehtoistoiminnan tarve taas lisääntyy jatkuvasti ja huoli resurssien pysymisestä ennallaan, tai jopa pienentymisestä, on suuri. Jos resurssit eivät riitä se vaikeuttaa vapaaehtoisten ohjausta, tukemista ja palkitsemista. Lisäksi järjestöjen sisäistä byrokratiaa pitäisi keventää ja järjestöjen velvoitteita vähentää, jos resurssit vähenisivät liiaksi. Esimerkiksi valvontaa pitäisi vähentää, koska siihen liittyvä hallinnollinen työ kuormittaa järjestöjä 40 prosenttia. Järjestötoiminnan kehittäminen on vaadittavaa, jotta vapaaehtoistoiminnan tarpeeseen voidaan vastata. (Peltosalmi – Hakkarainen ym. 2014: 112.)

3.2 Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta

Tukihenkilötoimintaa käytetään laajasti ja se on perinteinen vapaaehtoistyön muoto. Toimintaa järjestää erilaiset sosiaali- ja terveysjärjestöt sekä myös kunnat. Tukihenkilönä voi toimia kaikenikäisille ihmisille ja erilaista apua tarvitseville, esimerkiksi sairaalle, vammaiselle tai pienelle lapselle. (Korhonen 2005: 7.) Pelastakaa Lapset järjestää lapsiperheiden tukihenkilötoimintaa ympäri Suomea. Toiminta pohjautuu vapaaehtoiisiin ei-ammattilisiin henkilöihin (Pelastakaa Lapset n.d.1).

Tarvitessaan apua ihmiset kääntyvät yleensä ensimmäisenä läheistensä puoleen. Näihin läheisiin kuuluvat muun muassa perhe, ystävät ja sukulaiset. Läheisiltä saatava apu saattaa olla vaikeasti saatavilla läheisten omien kiireiden vuoksi ja siksi turvaudutaan yhä enemmän ulkoiseen apuun kuten ei-ammattilliseen tukihenkilöön. Tukihenkilöt käyvät usein lyhyen koulutuksen kyseistä toimintaa varten, mutta vapaaehtoiset tukihenkilöt eivät ole ammattiauttajia. Tukihenkilö on ikään kuin samanlaisessa roolissa antamassa apua kuin läheiset, koska tukihenkilö toimii omana itsenään ilman ammattirooleja eikä hän saa toiminnasta taloudellista hyötyä. Toimintaan liittyy kuitenkin tietynlaisia ehtoja, koska se on aina jonkun tahon järjestämää. Toiminnassa pystyy olemaan mukana näiden tietynlaisten reunaehtojen sisällä. (Korhonen 2005: 8,10.)

Tukihenkilötoiminnan tavoitteena on tukea ja edistää tuettavan henkilön tai perheen hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä vaikeuksia. Tukihenkilön tarpeellisuuteen on syynä

usein perheen vaikea elämäntilanne, esimerkiksi jompikumpi vanhemmista on sairastunut, lapsella on koulussa ongelmia tai nuoren itsenäisen elämän aloittaminen on haasteellista. (Korhonen 2005: 9.) Tukihenkilö sitoutuu toimintaan sovituksen mukaisesti. Tautataho tuo toimintaan omat säännöt ja esimerkiksi tuettavan lapsen perheen kanssa sovitaan omat pelisäännöt. Tukihenkilönä oleminen on kulkemista tuettavan tai tukiperheen rinnalla, tekemistä yhdessä ja vastoinikäymisten sekä myös ilojen jakamista. Tukihenkilö tukee tuettavaa tai tukiperhettä arjen tavallisissa asioissa. (Korhonen 2005: 10.)

Yleisesti ottaen vapaaehtoistoimintaan perustuvan tukihenkilötoiminnan ideana on tuettavan henkilön tai perheen tukeminen palkattomasti vapaaehtoisen auttamisen avulla. Vapaaehtoinen sitoutuu toimintaan ja antaa omasta arjestaan aikaa ja tukea auttaakseen apua tarvitsevaa. Tärkein edellytys vapaaehtoiselle tukihenkilötoiminnalle on, että tukihenkilö on vilpittömästi halukas auttamaan ja, että tukihenkilö kokee saavansa auttamisesta itsellensä jotakin aineellista tärkeämpää. (Korhonen 2005: 17–19.)

Vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta on ei-ammattillista apua, josta ei saa palkkaa ja, joka tapahtuu vapaaehtoisen vapaa-ajalla sekä omaehtoisesti. Vapaaehtoinen ei korvaa ammattiapua ja vapaaehtoinen tukihenkilötoiminta tuleekin nähdä sosiaalialan ammattiapua täydentävänä ja tukevana toimintana. (Korhonen 2005: 9.) Vapaaehtoistoimintaa tekevät tavalliset ihmiset. Nämä ihmiset ovat vapaasta tahdosta toiminnassa mukana ja näin ollen lainsäädäntökin on heillä eri suhteessa palkattuihin työsuhteessa oleviin henkilöihin. (Valliluoto 2014: 14.)

3.2.1 Pelastakaa Lapset ry ja tukihenkilönä toimiminen

Opinnäytetyömme työelämän yhteistyökumppanina toimii Pelastakaa Lapset ry. Pelastakaa Lapset ry on vuonna 1922 perustettu voittoa tavoittelematon suomalainen kansalaisjärjestö, joka pyrkii edistämään lapsiväestön asemaa ja edun toteutumista (Pelastakaa Lapset n.d.2). Pelastakaa Lapset ry tarjoaa tukihenkilötoimintaa lapsiperheiden tueksi. Tukihenkilötoiminta on kaikille lapsiperheille avointa ja maksutonta toimintaa. Perheet voivat hakeutua toimintaan itse tai tulla ohjatuksi muiden toimijoiden, kuten neuvolan, päiväkodin tai koulun kautta. Pelastakaa Lapset ry pyrkii siihen, että mahdollisimman moni tukihenkilöä tarvitseva lapsiperhe saisi tukihenkilön. (Pelastakaa Lapset 2012: 2–3.)

Lapsiperheiden tukihenkilötoiminta on Pelastakaa Lapset ry:ssä suunnitelmallista ja tavoitteellista vapaaehtoistoimintaa tuettavan lapsen tai perheen paremman tulevaisuuden puolesta. Vapaaehtoiset tukihenkilöt ovat kuuntelu- ja keskustelukumppaneita, apuna lasten kasvatuksessa, harrastuskavereina, ohjaajina, neuvojina sekä opastajina. Tukihenkilöt antavat apuaan tuettaville henkilöille ja perheille tavallisten ihmisten tiedoin ja taidoin sekä toimivat omina itsenään tukihenkilöinä ollessaan. Tukihenkilöksi voi ryhtyä sekä miehet, että naiset ja iällä ei ole väliä. Tärkeintä on, että henkilöllä on vilpitön halu auttaa. (Pelastakaa Lapset 2012: 1-3.)

Tukihenkilöksi voi ryhtyä ihminen, jolla on aikaa sekä halua auttaa. Tukihenkilön sukupuolella, iällä tai oman perheen olemassaololla ei ole väliä. Kuka tahansa, joka on toiminnasta kiinnostunut, voi lähteä siihen mukaan. (Korhonen 2005: 17.) Kuitenkin henkilön soveltuvuus toimintaan tarkastetaan yleensä haastattelussa, jossa myös voidaan keskustella mitä tukihenkilöltä odotetaan ja tämän jälkeen tukihenkilöksi aikova voi vielä pohtia ryhtymistään tukihenkilöksi (Korhonen 2005: 18).

Tärkeimmät edellytykset Korhosen (2005: 18) mukaan tukihenkilöksi aikovalle ovat kiinnostus ja halu tukea tuettavaa henkilöä tai tukiperhettä. Myös oma elämäntilanne sekä ihmissuhteet on oltava kunnossa ja henkilöllä on halu sitoutua toimintaan sekä hyvät yhteistyö- sekä vuorovaikutustaidot. Lisäksi henkilö tietää omat rajansa muun muassa jaksamisen suhteen.

Tukihenkilön on osattava tuntea oman jaksamisensa rajat toimiessaan tukihenkilönä. Tukihenkilönä ei tarvitse selviytyä kaikesta yksin ja tukihenkilön tulee osata hakea apua itsellensä, jos tarve niin vaatii. Vaikka tukihenkilönä toimiminen onkin suurimmaksi osaksi perheen ehdoilla menemistä, ei kaikkiin perheen pyyntöihin ja ehdotuksiin tarvitse suostua. Tukihenkilön tulee tietää omat rajansa ja olla tarpeeksi vahva voidakseen keskustella myös hankalista tilanteista tuettavan henkilön tai tuettavan perheen kanssa. Oman jaksamisensa kannalta tukihenkilön täytyisi asettaa tukisuhteen alussa selvät rajat toiminnalleen miettimällä kuinka paljon itse kykenee antamaan esimerkiksi aikaa toiminnalle. (Korhonen 2005: 18–19.) Tukihenkilön saama tuki, ohjaus, neuvonta sekä kannustus vaihtelevat laajalti. Tukihenkilöllä on oikeus saada näitä kaikkia järjestäjätaholta. Eri-laisia tukitoimia ovat esimerkiksi henkilökohtainen ohjaus, vertaistapaamiset, lisäkoulutus ja virkistystoiminta. (Korhonen 2005: 68.)

Tukihenkilö voi vaikuttaa oman tuettavan henkilön ominaisuuksiin. Jos tuettavakseen haluaa lapsen, tukihenkilö voi esittää toiveita tuettavasta lapsesta. Tukihenkilö voi esittää toiveita muun muassa lapsen iästä, sukupuolesta tai asuinalueesta. Lisäksi tukihenkilö voi valita, minkälaisen elämäntilanteen omaavan lapsen hän haluaa tuettavakseen. Hyvänä esimerkkinä voisi olla, että tukihenkilö olisi miespuoleinen, jos tuettavan lapsen äiti on yksinhuoltaja. (Korhonen 2005: 20.) Näin lapsi saisi miehestä isällistä roolimallia. Muita tukihenkilötoiminnan motivaation säilymiseen vaikuttavia tekijöitä voi olla muun muassa erilaiset elämänmuutokset, niin tukihenkilön kuin tuettavan (Korhonen 2005: 64). Tukihenkilön oma läheinen voi sairastua ja vaikuttaa näin tukihenkilön jaksamiseen ja taas esimerkiksi tuettava henkilö saattaa muuttaa kauemmaksi tukihenkilöstä, jolloin yhteinen näkeminen vaikeutuu.

Tukisuhteessa oma persoona on tärkein työväline. Oman persoonan ja elämäkokemuksen käyttö työvälineenä perustuu tukihenkilön niin kutsuttuun hiljaiseen tietoon, joka on opittua tietoa elämästä, eli ei kirjoista lukemalla opittua tietoa. Oman persoonan käyttö työvälineenä lisää myös haastavien tilanteiden kohtaamista hyvin henkilökohtaisella tasolla. Tilanteet saattavat olla vaikeita ja herättää paljon monenlaisia tunteita. Tukihenkilönä toimiminen on auttamistyötä ja auttamistyössä kohtaa usein oman rajallisuutensa. (Korhonen 2005: 57.) Kuitenkin kaikki haastavat tilanteet kasvattavat tukihenkilöä ja lähentävät tuettavan ja tukihenkilön suhdetta (Korhonen 2005: 58).

4 Motivaatio

Motivaatio on haasteellinen ja moniselitteinen tutkimuskohde sen subjektiivisen luonteen vuoksi. On vaikeaa määrittää yksiselitteisesti esimerkiksi miksi joku ryhtyy tukihenkilöksi tai mitä tarkoittaa, kun ihminen on motivoitunut tai motivoitumaton. Vastaukseen vaikuttavat ihmisen arvot, persoonallisuus, tunne- ja järkipäiset tekijät sekä sosiaalinen ympäristö. (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006: 10–12.)

Motivaatio on monimutkainen ihmisen sisällä tapahtuva prosessi ja se ohjaa ihmisen toimintaa sekä saa ihmisen tavoittelemaan itsellensä asetettuja tavoitteita. Motivaatio on keskuudessamme koko ajan ja se vaikuttaa käyttäytymiseemme suoraan tai tiedostamatta. Motivaatiota tarkasteltaessa on kiinnostuttu myös arvojen vaikutuksesta, syntykö motivaatio tärkeiden arvostuksien kautta. Motivaation avulla voidaan tarkastella ihmisen käyttäytymistä ja sisäistä kokemista. Motivaatiossa keskeisintä on kysymys – miksi. Esimerkiksi miksi toimimme tietynlaisesti ja mikä saa ihmisen lähtemään mukaan erilaisiin

toimintoihin, kuten esimerkiksi tukihenkilötoimintaan. (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006: 10–12.)

Tukihenkilönä toimiminen voi olla ihmiselle harrastus, työtä korvaavaa toimintaa, kutsu-
mus tai mitä vaan miten ihminen sen kokee. Kuitenkin se on asia, johon ihminen paneu-
tuu sekä sitoutuu ja, johon kuluu aikaa. Hyvinvointi rakentuu toimintaympäristöissä,
joissa vietämme aikaa. Kun ihminen on innoissaan työstään, hän on motivoitunut ja hän
saa silloin työstään hyvinvointia. Motivaatio on näin yhteydessä hyvinvointiimme ja sitä
kautta jaksamiseemme sekä suoriutumiseemme. (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006:
6.)

Sisäinen motivaatio tarkoittaa osallistumista toimintaan oman kiinnostuksen ja sisäisen
halun ja tarpeen vuoksi, se on puhdasta ilon ja innostuksen kautta tekemistä. Tekemisen
motiveina eivät ole tällöin ulkoisen motivaation tekijät, kuten raha tai vastaavanlaiset
palkkiot. Sisäisesti motivoituneessa tekemisessä tekeminen on itsessään palkitsevaa
eikä siitä odoteta saavan mitään ulkoista palkkiota. Palkkio tulee tekemisestä, josta on
itse kiinnostunut. (Leiviskä 2011: 49.)

Vapaaehtoisuuteen perustuva toiminta on usein sisäisten motivaatiotekijöiden synnyttä-
mää toimintaa, sillä kyseisen toiminnan tärkein edellytys on, että vapaaehtoinen on vil-
pittömästi halukas auttamaan ja, että henkilö kokee saavansa auttamisesta itsellensä
jotakin aineellista tärkeämpää (Korhonen 2005: 17–19). Miten sisäinen motivaatio sitten
syntyy? Liukkonen ym. (2005: 7) mukaan se voi syntyä, kun ihminen kokee tekevänsä
arvokasta työtä, saa tyytyväisyyttä työstään sekä palkitsemista, kannustusta, kunnioi-
tusta sekä arvostusta työyhteisöltään ja tekemästään työstään. Sisäisen motivaation
avulla ihminen jaksaa paremmin ja pääsee hyviin suorituksiin.

Ulkoiseen motivaatioon vaikuttaa nimensä mukaisesti ulkoiset tekijät, kuten esimerkiksi
palkinnot ja arvioinnit (Ryan – Deci 2000a, 55). Ulkoisen motivaation omaavassa toimin-
nassa olennaista on lopputulos, ei toiminta itsessään eikä se, että toiminnasta saisi mie-
lihyvää. Toiminta on ulkoapäin ohjautuvaa toimintaa, suorittamista (Härkönen 2006: 13).

Ryanin ja Decin (2000a: 55) mukaan kokemukset ja tehokkuus määrittyvät sen mukaan
toimiiko ihminen sisäisen vai ulkoisen motivaation avulla. Tutkimukset osoittavat, että
sisäinen motivaatio vaikuttaa oppimistuloksiin ja luovuuteen parantaen niitä. Tämä puol-

taisi osaltaan sitä, että tukihenkilönä jaksaa ja voi paremmin, kun motivaatio tulee sisältäpäin. Lisäksi positiivinen palaute kasvattaa sisäistä motivaatiota suhteessa siihen, ettei palautetta saa ollenkaan. Samassa suhteessa negatiivinen palaute taas vähentää sitä. (Ryan – Deci 2000b, 234.)

5 Itseohjautuvuusteoria - Self-Determination Theory

Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehyksenä toimii Edward L. Decin ja Richard M. Ryanin Itseohjautuvuusteoria (Self-Determination Theory), joka on makroteoria motivaatiosta, persoonallisuudesta, optimaalisesta toiminnasta, hyvinvoinnista ja psykologisista tarpeista. Teorian mukaan ihmisellä on kolme luontaista psykologista tarvetta - Kyvykkyys (Competence), Omaehtoisuus (Autonomy) ja Yhteisöllisyys (Relatedness). (Deci – Vansteenkiste 2004: 23, 25.) Psykologiset tarpeet ovat olennaisia, kun tarkastellaan ihmisen optimaalista ja sosiaalista kehitystä sekä henkilökohtaista kokonaisvaltaista hyvinvointia (Ryan – Deci 2000a: 68). Tarpeet eivät ole opittuja vaan synnynnäisiä ominaisuuksia kaikille ihmiskunnan jäsenille katsomatta ihmisen sukupuolta ja kulttuurista taustaa sekä aikakontekstia (Deci – Vansteenkiste 2004: 23, 25).

Itseohjautuvuusteorian kolme psykologista tarvetta ovat teorian mukaan ihmisen hyvinvoinnin perusta. Ilman näiden perustarpeiden läsnäoloa ihminen ei voi hyvin. Jos näitä perustarpeita ei tueta tai ne jäävät tyhjiksi missä tahansa sosiaalisessa kontekstissa, kuten esimerkiksi tukihenkilötoiminnassa, sillä on vankka haitallinen vaikutus hyvinvointiin. Jotta vaikutus ei olisi haitallinen, ihminen tarvitsee kokemusta omasta kyvykkyydestä, omaehtoisuudesta ja yhteisöllisyydestä kasvaakseen täyteen ihmisyyteensä ja voidakseen hyvin. (Martela 2014.)

Itseohjautuvuusteorian avulla voimme tarkastella, miten kyvykkyys, omaehtoisuus, yhteisöllisyys ja motivaatio näyttäytyvät meille tukihenkilötoiminnassa. Tämän johdosta voimme saada selville erityislaatuista tietoa tukihenkilöiden hyvinvoinnista ja motivaatiosta. Erityisesti tarkoituksenamme on saada selville tietoa siitä, mistä tarvetekijöistä hyvinvointi ja motivaatio rakentuvat tukihenkilötoiminnassa ja mitä tarvittaisiin enemmän, jotta tukihenkilöt voisivat vielä paremmin ja olisivat vahvemmin motivoituneita.

Voimme soveltaa Itseohjautuvuusteoriaa tukihenkilötoiminnan tarkastelussa ja kehittämisessä hyvin, koska teorian mukaan ilman edellä mainittuja tarpeita ihminen ei voi saavuttaa kokonaisvaltaista hyvinvointia ja vahvaa motivaatiota. Tarpeiden tyydyttymiseksi

tarvitaan samoja asioita kuin mitä tukihenkilöiltä heidän voidakseen hyvin ja ollakseen lujasti motivoituneita. Haastattelukysymykset ovat rakennettu itseohjautuvuusteorian avulla, joten niihin saadut vastaukset kompensoivat tarpeiden tyydyttymisen ehtoja ja vaikutustekijöitä.

Itseohjautuvuusteorian lähtökohtana on, että ihminen on aktiivinen inhimillinen olio, joka on synnynnäisesti tuottelias, motivoitunut, utelias ja innostunut oppimaan uutta. Ihmisellä on lisäksi luontainen pyrkimys toteuttaa ja ohjata itseään sekä reagoida ympäristöönsä tietynlaisesti. On kuitenkin myös selvää, että ihminen voi murtua ja torjua kasvua sekä omaa vastuuta. Itseohjautuvuusteoriassa on keskitytty tarkastelemaan niitä sosiaalisia ja kulttuurisia olosuhteita, jotka tukevat tai estävät ihmisten motivoituneisuuteen ja terveeseen psyykkiseen kehitykseen sekä hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi teoriassa tarkastellaan tekijöitä, jotka parantavat tai heikentävät sisäistä sekä ulkoista motivaatiota. (Ryan – Deci 2000a: 68.)

Kyvykkyyden, omaehtoisuuden ja yhteisöllisyyden tarpeet mahdollistavat yksilöiden aktiivisesti muuttaa arvojaan ja asetuksiaan omanlaisikseen ja ollakseen näin enemmän itseohjautuvia (Ryan – Deci 2000b: 239). Kun ihmisten tunteet yhteisöllisyydestä ja kyvykkyydestä kumpuavat käyttäytymisistä, jotka ovat itsesäänneltyjä, ihmiset osoittavat optimaalista sitoutumista ja psyykkistä hyvinvointia. Lisäksi kaikki kolme psykologista perustarvetta tyydyttyvät, kun ihmisen käyttäytyminen tapahtuu valintojen ja vapaan tahdon kaltaisten tekijöiden kautta (Omaehtoisuus) eikä paineen, pakon tai kontrollin vallan alla. (Ryan – Deci 2000b: 243.)

Käsittelimme edellä omassa osiossa sisäistä ja ulkoista motivaatiota. Itseohjautuvuusteorian mukaan ihmisen toiminta perustuu ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon (Ryan – Deci 2000b: 234). Teoria selittää ulkoisten ja sisäisten motivaatioiden tekijöitä ihmisen kognitiivisessa ja sosiaalisessa kehityksessä ottaen huomioon erilaisuudet yksilöiden välillä. Lisäksi teoria ottaa huomioon sosiaaliset ja kulttuuriset tekijät ja miten ne vaikuttavat yksilön omaan tahtoon ja toimintaan suhteessa omaan hyvinvointiin sekä suorituskykyyn. Yksilön kyvykkyyttä, omaehtoisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevien olosuhteiden saannaan edistävän ihmisen omaa tahtoa, motivaatiota ja sitoutumista toimintaan. (Self-Determination Theory 2016.)

Ulkoiset motivaatiotekijät, kuten esimerkiksi arv sanat, ohjaavat useimmiten ihmisten toimintaa (Self-Determination Theory 2016). Kuitenkin, itseohjautuvuusteorian mukaan,

ihminen on luontaisesti tuottelias, utelias ja innostunut oppimaan uutta (Ryan – Deci 2000a: 68), ja näin ollen ihminen motivoituu myös sisäisesti omien mielenkiintojensa, uteliaisuuden, huolenpidon ja arvojensa vuoksi. Ihminen on itseohjautuva olento, joka haluaa rikkaampaa, merkityksellisempää ja kukoistavampaa elämää itse asettamien haasteiden ja päämäärien kautta (Martela 2014). Tämän kaltaista toimintaa ohjaa sisäinen motivaatio. Sisäiseen motivaatioon perustuvaa toimintaa ei palkita ulkoisesti vaan toiminta itsessään palkitsee ylläpitämällä ihmisen luovuutta, intohimoa ja toimeliaisuutta. (Self-Determination Theory 2016.)

5.1 Ihmisen kolme psykologista perustarvetta

Itseohjautuvuusteorian mukaan ihmisellä on siis kolme luontaista psykologista perustarvetta, joissa motivaatio on keskeisessä asemassa. Nämä psykologiset tarpeet ovat teorian mukaan ihmisen hyvinvoinnin perusta ja ilman näiden perustarpeiden läsnäoloa ihminen ei voi hyvin. (Deci – Vansteenkiste 2004: 25.) Nämä perustarpeet ovat keskeisessä asemassa itseohjautuvuusteoriassa, joten paneudumme tässä osiossa paremmin näiden kolmen tarpeen tarkasteluun.

Kyvykkyyden (Competence) tarve liittyy ihmisen synnynnäiseen haluun olla tehokas niissä ympäristöissä missä hän toimii ja vastata näistä toimintaympäristöistä kumpuaviin haasteisiin (Deci – Vansteenkiste 2004: 25). Kyvykkyyden tarpeen tyydyttymiseksi ihminen hakeutuu itsellensä sopivien haasteiden pariin ja pyrkii kehittämään ja ylläpitämään omia taitojaan. Kyvykkyydellä ei tarkoiteta saavutettua taitoa tai kykyä vaan ihmisen oman luottamuksen tunnetta siitä, että on tehokas toimija. (Deci – Ryan 2002: 7.)

Kyvykkyyden tarve kannustaa kognitiiviseen, motoriseen ja sosiaaliseen kasvuun sekä kehitykseen. Ihmisen tulee saada tyydytystä oppimisesta sen itsensä vuoksi (sisäinen motivaatio), jotta hän sitoutuu itsellensä luontaisiin perittyihin taitoihin ja kykyihin. Jos motivaatio tulee jostakin ulkoapäin olevasta tekijästä, esimerkiksi arvosanasta, ihminen ei sitoudu ja kehitä itsellensä uusia mahdollisuuksia ja ihmisestä tulee huonosti valmistunut elämän uusissa tilanteissa ja vaatimuksissa. (Deci – Ryan 2000b, 254.)

Sisäisen motivaation ja kyvykkyyden välinen yhteys on tärkeässä osassa, kun tarkastellaan kyvykkyyden tarpeen tyydyttymistä. Positiivinen palaute parantaa sisäistä motivaatiota ja negatiivinen palaute taas vähentää sitä suhteessa siihen, ettei palautetta saa ollenkaan. Positiivinen palaute tuottaa kyvykkyyden tarpeen tyydyttämistä parantaen

myös sisäistä motivaatiota. Negatiivinen palaute taas vähentää kyvykkyyden tarvetta, ja myös heikentää sisäistä motivaatiota. Sisäisesti motivoituneen ihmisen käyttäytyminen edustaa prototyyppiä itseohjautuvista toiminnoista. Tämän kaltaisia toimintoja ovat aktiviteetit, joita ihminen tekee luontaisesti ja spontaanisti, kun hän kokee olevansa vapaa kuuntelemaan sisäisiä halujaan. (Ryan – Deci 2000b: 234.)

Omaehtoisuuden (Autonomy) tarve liittyy ihmisen universaaliin haluun toimia oman vapaan tahdon mukaan (Deci – Vansteenkiste 2004: 25). Omaehtoisuuden tarve itseohjautuvuusteoriassa ei tarkoita itsenäisyyttä vaan enemmänkin kokemusta integraatiosta ja valinnan vapaudesta omassa elämässään ja nämä kokemukset ovat terveen ihmisen toiminnan edellytyksiä (Ryan – Deci 2000b, 231).

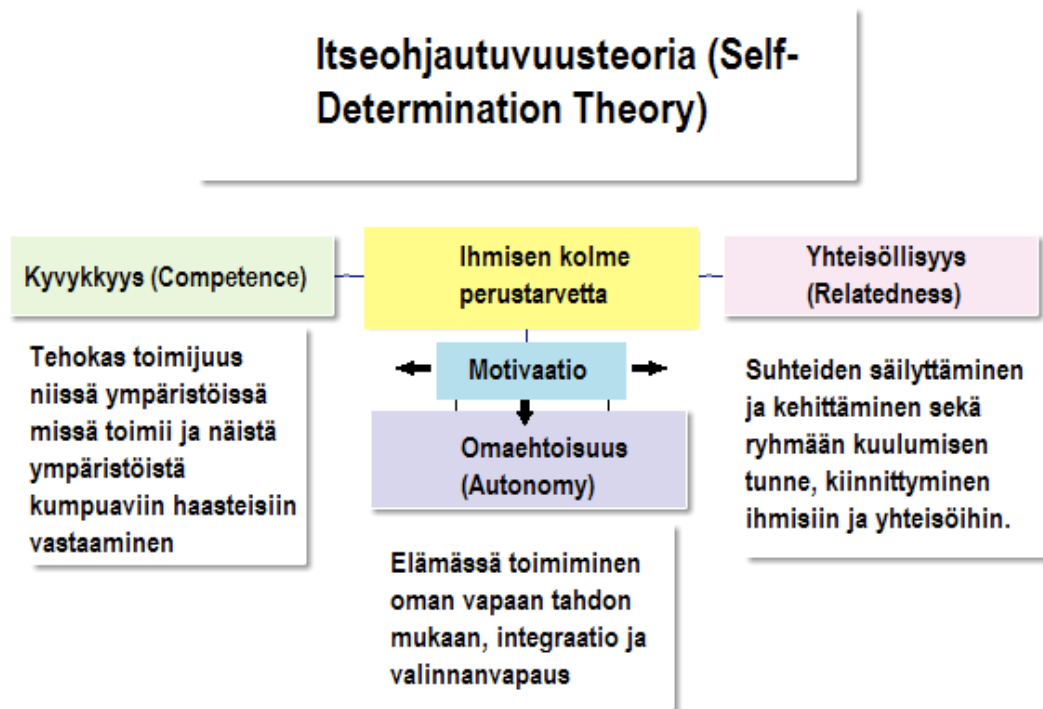
Ihminen saavuttaa kontrolloitua käyttäytymistä, kun kyvykkyyden ja yhteisöllisyyden tarpeet ovat tyydytetty. Kuitenkin, jotta voidaan saavuttaa kontrolloitua sekä tavoitteellista, itseohjautuvaa (Self-Determined) käyttäytymistä, tulee omaehtoisuus olla myös tyydytetty näiden kahden ohella. (Ryan – Deci 2000b: 242.) Tarjoamalla tukea omaehtoisuuden tyydyttymiselle ihminen saavuttaa positiivisia tuloksia, kuten suurempaa sisäistä motivaatiota, lisääntynyttä tyytyväisyyttä ja parempaa hyvinvointia (Ryan – Deci 2000b, 234). Omaehtoisuus näyttäytyy siis hyvin tärkeässä roolissa itseohjautuvuusteoriassa. Omaehtoisuuteen kuuluu integraation kokemus, vapauden tunne, eheys, tahto ja elinvoimaisuus. Nämä taas ovat terveen ihmisen toiminnan edellytyksiä. (Ryan – Deci 2000b, 254, 231.)

Omaehtoisuuden ja sisäisen motivaation välinen yhteys on myös tärkeässä osassa itseohjautuvuusteoriassa. Omaehtoisuus ratkaisee, onko motivaatio ylipäättään sisäistä vai ulkoista vai onko sitä ollenkaan. Ulkoiset motivaatiotekijät, kuten uhat, heikentävät omaehtoisuutta. Tästä voi seurata huonoja tuloksia, esimerkiksi luovuuden vähentymistä ja sisäisen motivaation heikentymistä tai loppumista. (Ryan – Deci 2000b, 234.) Mitä omaehtoisempi ihminen on, sitä paremmin hän on asettanut tarpeensa tärkeysjärjestykseen suhteessa ympäristön tarjontaan. Omaehtoisuuden avulla ihminen säätelee toimintojaan yhdessä kaikkien tarpeidensa ja kapasiteettien kanssa. Näin ihminen kykenee koordinoimaan ja priorisoimaan omia prosessejaan saavuttaakseen tehokkaampaa itseohjautuvuutta. (Ryan – Deci 2000b, 254.)

Itseohjautuvuusteorian mukaan kyvykkyyden tarve on ehto kaikenlaiselle motivaatiolle, mutta ilman omaehtoisuutta ei voi kokea sisäistä motivaatiota. Kyvykkyys ja omaehtoisuus ovatkin voimakkaimmat sisäiseen motivaatioon vaikuttavat tekijät. Kyvykkyyden ja omaehtoisuuden tarpeiden tyydyttyminen eivät riitä täysivaltaisen sisäisen motivaation omaavaa toimintaa kohtaan ilman yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymistä. Esimerkiksi, kun lapset leikkivät mielenkiintoisen tekemisen äärellä aikuisen läsnä ollessa yrittäen saada tältä huomiota ja aikuinen lakkaa huomioimasta heitä, tekemisen intensiivisyys vähenee tai loppuu. (Ryan – Deci 2000b: 235.)

Yhteisöllisyyden (Relatedness) tarve liittyy ihmisen läheisten suhteiden säilyttämiseen ja kehittämiseen sekä myös ryhmään kuulumisen tunteen. Kaikki suhteet eivät ole toivotuja suhteita, mutta ne ovat olennaisia yhteisöllisyyden tarpeen säätelyn kannalta. Kuitenkin, jos yhteisöllisyyden tarvetta ei ole tyydytetty laadukkailla suhteilla, se vaikuttaa alentavasti myös kyvykkyyden ja omaehtoisuuden tarpeisiin. (Self-Determination Theory 2016.) Yhteisöllisyyden tarve liittyy myös ihmisen haluun kiinnittyä muihin ihmisiin, ympäristöihin ja yhteisöihin. Ihmisellä on lisäksi tarve kuulua johonkin ja olla yhteyksissä muihin ihmisiin sekä tarve kokea olevansa hyväksytty. Yhteisöllisyys heijastaa homonyymistä näkökulmaa elämästä, jossa ollaan integroituina ja yhteyksissä toisiinsa. (Deci – Ryan 2002: 7.)

Sisäinen motivaatio on kiinteästi yhteydessä kyvykkyyden ja omaehtoisuuden tarpeisiin. Sosiaaliset kontekstit taas vaikuttavat kyvykkyyden ja omaehtoisuuden tarpeisiin ja näin ollen yhteisöllisyyden ja ympäristön vaikutukset näyttelevät omaa rooliaan osana itseohjautuvuusteoriaa. Kaikki kolme tarvetta, kyvykkyys, omaehtoisuus ja yhteisöllisyys, ovat olennaisia ihmisen kasvulle ja kehitykselle sekä hyvinvoinnille. Yhteisöllisyys näyttäytyy tässä kuviossa kuitenkin distaalisemmassa roolissa kuin kyvykkyys ja omaehtoisuus, sillä sen vaikutukset esimerkiksi sisäiseen motivaatioon eivät ole niin tehokkaita verrattuna kyvykkyyden ja omaehtoisuuden vaikutuksiin. (Deci – Ryan 2002: 13–14.)

Kuvio 1. Mukailtu kuva Itseohjautuvuusteoriasta (Instrumentality 2013).

Olosuhteet, jotka tukevat yksilön kokemusta kyvykkyydestä, omaehtoisuudesta ja yhteisöllisyydestä, edistävät vapaata ja korkealaatuista motivaatiota sekä sitoutumista toimintaan. Tämä sisältää myös parantuneen suorituskyvyn, peräänantamattomuuden ja luovuuden. Itseohjautuvuusteorian mukaan missä määrin tahansa näitä kolmea psykologista tarvetta ei tueta tarpeeksi tai se jää tyhjäksi missä tahansa sosiaalisessa kontekstissa, sillä on vankka haitallinen vaikutus hyvinvointiin kyseisessä ympäristössä. (Self-Determination Theory 2016.)

Ihmiset pyrkivät automaattisesti kohti kyvykkyyden, omaehtoisuuden ja yhteisöllisyyden tarpeiden tyydyttämistä. Nämä tarpeet eivät ole kuitenkaan ainoita ihmisen käyttäytymistä selittäviä tekijöitä. Erilaiset palkinnot, uhat, rangaistukset ja kulttuuriset rituaalit voivat vaikuttaa käyttäytymiseen sitä rajoittaen. Kaikkien kolmen psykologisen tarpeen tyydyttymisestä seuraa ihmisen kehittymistä, suorituskyvyn parantumista sekä kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ryan – Deci 2000b: 255, 263.)

6 Tutkimusongelma

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavien tarvetekijöiden ilmenemistä ja toteutumista tukihenkilötoiminnassa. Selvittämällä näitä tekijöitä Pelastakaa Lapset ry pystyy kehittämään tukihenkilötoimintaansa niin, että se organisaationa pystyy vastaamaan paremmin tukihenkilöidensä paremmasta hyvinvoinnista ja motivaation säilymisestä sekä sitä kautta heidän tarpeistaan. Tutkimuskysymyksemme on:

Minkälaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä tukihenkilötoiminnassa ilmenee ja toteutuu?

Vertaamme saamaamme haastatteluaineistoa opinnäytetyömme teoreettisena viitekehystenä toimineeseen Itseohjautuvuusteoriaan (Self-Determination Theory) sekä muuhun käyttämäämme kirjallisuuteen. Olemme jakaneet haastatteluaineiston Itseohjautuvuusteorian pohjalta neljään teemaan: Kyvykkyys, Omaehtoisuus, Yhteisöllisyys ja Motivaatio. Olemme käsitelleet aineistoa ja siitä tekemiämme huomioita kaiken opinnäytetyössämme esiintyvän kirjallisuuden avulla, mutta pääpaino on itseohjautuvuusteorian kirjallisuudessa. Tutkimuksemme keskeisiä käsitteitä ovat vapaaehtoistoiminta, tukihenkilötoiminta, tukihenkilö, motivaatio ja itseohjautuvuusteoria.

Työllämme tuotettu tieto on hyödyllistä Pelastakaa Lapset ry:lle, sillä se voi kehittää tukihenkilötoimintaansa ja lisäksi työmme on hyödyllinen muille organisaatioille, joissa tehdään vapaaehtoista tukihenkilötoimintaa.

7 Menetelmälliset ratkaisut

Esittelemme tässä osiossa opinnäytetyömme menetelmällisiä ratkaisuja. Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus ja tukihenkilöitä haastateltiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Teemahaastatteluilla saatu aineisto analysoitiin teemaattisesti.

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, sillä tarkoituksenamme on saada mahdollisimman syvällistä ja monipuolista tietoa tukihenkilöiden hyvinvoinnista sekä motivaatioon vaikuttavista tarvetekijöistä. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään keskittymään laatuun määrän sijaan ja usein tutkittavana on pieni määrä tapauksia, joita analysoidaan

mahdollisimman perusteellisesti. Laadullisen tutkimuksen tunnuspiirteitä ovat muun muassa tutkittavien näkökulma, harkinnanvarainen otanta, hypoteesittomuus ja tutkijan asema. Tutkittavien näkökulma saadaan parhaiten selville empiirisesti tutkimalla, menemällä kentälle ja osallistamalla tutkittavat esimerkiksi haastattelemalla heitä. (Eskola - Suoranta 2001: 18–21.)

Harkinnanvaraisessa otannassa tutkimuksen vahvat teoreettiset perustukset ohjaavat aineiston hankintaa. Tutkijan on osattava rakentaa nämä vahvat teoreettiset perustukset, jotta aineiston hankinta onnistuu tarkoituksenmukaisesti. Kun tutkija rakentaa vahvan teoreettisen perustan, se auttaa valitsemaan myös oikeat tunnusmerkit omaavat tutkittavat. (Eskola - Suoranta 2001:15,18.) Rakensimme teoreettisen perustan pohjautuen itseohjautuvuusteoriaan ja tämän teorian avulla pystyimme pitämään kasassa koko työomme rungon ja laatimaan muun muassa haastattelukysymykset. Haastateltavat tukihenkilöt Pelastakaa Lapset ry valitsi meidän puolesta.

7.1 Osallistujat

Saimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan Pelastakaa Lapset ry:n johdolta 8.2.2016, minkä jälkeen Pelastakaa Lapset ry välitti laatimamme haastattelukutsun (LIITE 1) heidän katsomilleen sopiville pääkaupunkiseudulla toimiville vapaaehtoisille tukihenkilöille. Haastateltaviksi valikoitui viisi (5) ensimmäistä kutsuun vastannutta tukihenkilöä, joita haastateltiin huhtikuussa 2016.

Ennen kuin haastattelimme tukihenkilöitä, lähetimme heille suostumuslomakkeet (LIITE 2), joissa selvensimme muun muassa sitä, että tukihenkilöiden anonymiteetti säilyy koko prosessin ajan. Kun tutkimuskutsut oli lähetetty sopiville tukihenkilöille, he ottivat itse yhteyttä tutkimuskutsussa olleiden yhteystietojen avulla. Sovimme haastattelujen ajankohdat yhdessä tukihenkilöiden kanssa.

Haastattelut suoritettiin yksitellen kahviloissa, haastateltavien kotona tai Pelastakaa Lapset ry:n omissa tiloissa. Haastatteluiden kesto oli 30 – 60 minuuttia. Haastateltavat olivat 25 – 50-vuotiaita, joista neljä oli naisia ja yksi mies. Haastateltavista neljällä oli työkokemusta sosiaalialalta. Edustettuja ammatteja olivat erityisluokanopettaja, lastentarhanopettaja, ohjaaja sekä sosiaaliohjaaja. Kokemusta vapaaehtoisena tukihenkilönä toimimisesta oli kymmenestä kuukaudesta seitsemään vuoteen. Myös tukilasten tapaamisten

tiheydessä oli eroavaisuuksia. Useimmiten tukilasta tavattiin kerran viikossa ja harvimmillaan kerran kuukaudessa. Yleisintä oli kahdesti kuukaudessa tapaaminen. Tapaamiset kestivät keskimäärin 3-4 tuntia. Neljälle viidestä tukisuhde oli ensimmäinen ja tukihenkilöiden tukilapsien ikähaarukka oli kahdesta vuodesta yhdeksääntoista.

7.2 Aineiston tuottaminen - puolistrukturoitu teemahaastattelu

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun, koska tutkimusongelmamme selvittämiseksi meidän tulee tietää tukihenkilöiden omista kokemuksista ja halusimme saada mahdollisimman monipuolista tietoa heidän kokemuksistaan. Haastattelu mahdollistaa joustavuuden ja voimme olla vuorovaikutuksessa tukihenkilöiden kanssa. Haastattelussa voimme esittää selventäviä sekä syventäviä kysymyksiä. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 34–35.)

Erilaisten haastattelumenetelmien joukosta valitsimme opinnäytetyöhömme aineistonkeruumenetelmäksi puolistrukturoidun teemahaastattelun. Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa haastattelun teemat ovat ennestään sovitut, ja ne ovat kaikille samat. Kuitenkin puolistrukturoitu teemahaastattelu mahdollistaa sen, että kysymysten ei tarvitse olla niin tarkkaan muotoiltu ja järjestyksessä. Lisäksi selventävien ja syventävien kysymysten kysyminen on menetelmässä sallittua. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 34–35, 47–48.) Valitsimme kyseisen aineistonkeruumenetelmän, koska se sopi joustavuudeltaan työmme tarkoitukseen.

Haastattelimme tukihenkilöitä yksilöittäin, sillä koimme sen olevan helpommin järjestettävissä ja olimme kiinnostuneita ihmisten ajatuksista koskien nimenomaan subjektiivisesti koettua näkemystä tukihenkilönä toimimisesta. Ryhmähaastattelussa pyritään usein saamaan vastausten tai mielipiteiden kirjo, jonka tavoitteena on saada kollektiivinen näkemys asioihin. Ryhmähaastattelussa keskustelu voi helposti karata valituista teemoista ja välttyäksemme tältä halusimme helpottaa omaa työtämme minimoimalla liiallisen vapaan keskustelun. (Hirsjärvi – Hurme 2000: 61.)

Teemahaastattelussa on tarkoituksena poimia keskeiset teema-alueet, joita olisi välttämätöntä käsitellä pystyäkseen vastaamaan tutkimusongelmaan. Tavoitteenamme oli, että jokainen haastateltava tukihenkilö pystyisi antamaan kaikista teema-alueista omat vastauksensa ja kuvauksensa. (Vilkkä 2009: 100–101.) Teemahaastattelu helpotti meitä

käsittelmään haastatteluaineistoa jälkeinpäin teoreettisesti, kun aineisto oli jo valmiiksi jaettu teoreettisen viitekehyksen, itseohjautuvuusteorian, mukaisiin teemoihin.

Haastattelua pidetään vaativana tiedonkeruumenetelmänä, sillä aineiston keräämiseen liittyy paljon riskejä. Haastattelussa voi ilmaantua seuraavia riskejä:

- Tulkintaongelmat
- Tutkijan omat käsitykset, kokemukset ja taidot ovat ”tiellä”
- Ennakko-oletukset (hypoteesittomuus)
- Ajankäyttö
- Kustannukset
- Haastatteluaineiston analysoinnin, raportoinnin ja tulkinnan haasteellisuus

(Vilkka 2009: 104–105 sekä Hirsjärvi - Hurme 2000: 35).

Tulkintaongelmat liittyvät haastatteluissa käytettyihin sanavalintoihin. Haastateltava saattaa ymmärtää väärin tutkijan käyttämän sanan merkityksen ja näin vastata epätarkoituksenmukaisesti. Teemahaastattelussa on mahdollisuus tarkistaa syventävillä ja tarkentavilla kysymyksillä millä tavalla haastateltava ymmärtää kysymyksissä käytettävät sanat.

Tutkijan omat käsitykset, kokemukset ja taidot näkyvät usein haastattelukysymysten muotoilussa. Vastaja saattaa huomata tutkijan omien käsityksien heijastuvan haastattelukysymyksissä ja vastata tutkijan toivomalla tavalla eikä omien kokemusten mukaan, jolloin aineisto vääristyy. Kysymysten laatimisessa auttaa usein kohderyhmän tuntemus. (Vilkka 2009: 104–105.)

Hypoteesittomuus tarkoittaa sitä, ettei tutkijalla ole ennakko-olettamuksia tutkimuksesta saaduista tuloksista tai itse tutkimuskohteesta. Tutkijalla voi olla aiempia kokemuksia, joihin havainnot perustuvat, mutta ne eivät saa rajata tutkimusta. (Eskola - Suoranta 2001:15–16, 18–20.) Välttääksemme ennakko-olettamuksia, sovimme muun muassa,

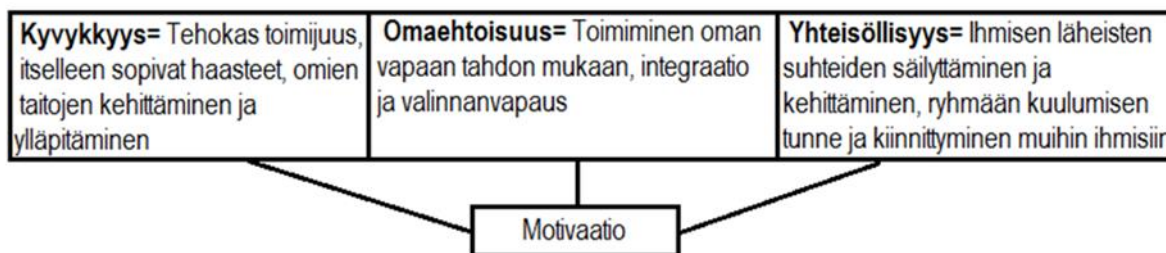
että Pentti suorittaa opinnäytetyömme haastattelut, sillä Krista on toiminut tukihenkilönä Pelastakaa Lapset ry:lle. Kristan aiempi kokemus tukihenkilönä toimimisesta Pelastakaa Lapset ry:lle olisi voinut vaikuttaa hypoteesittomuuteen haastattelutilanteissa ja vääristää aineistoamme.

Ajankäyttö on yksi riskeistä, sillä haastattelu vie aikaa. Haastattelusta sopiminen, sopivien haastateltavien etsiminen ja löytäminen sekä itse haastattelu vievät paljon aikaa. Lisäksi haastatteluaineiston litterointi (purkaminen) on hidasta. Haastattelu aineistonkeruun menetelmänä aiheuttaa kustannuksia. Kustannuksia kertyy muun muassa haastatteluun tarvittavista materiaaleista, kuten nauhuri, purkulaitteet, mahdolliset postitus-, puhelin-, ja matkakulut. Haastatteluaineiston purku; analysointi, raportointi ja tulkinta saattavat olla myös ongelmallisia, sillä minkäänlaisia valmiita malleja ei ole joiden mukaan purkaa vapaamuotoisia haastatteluja. (Hirsjärvi - Hurme 2000: 35.)

7.3 Aineiston analyysi teemoittelemalla

Toteutimme haastatteluaineiston analyysin teemoittelemalla sen itseohjautuvuusteorian avulla. Tarkoituksenamme oli löytää eroavaisuuksia, yhtäläisyyksiä ja olennaisia asioita haastateltavien vastauksista, jotta tutkimusongelmamme selviäisi. Teemoittelussa tarkastellaan aineistosta nousevia tekijöitä, jotka ovat yhteisiä tai samoja usealle haastateltavalle. Nämä nousevat tekijät pohjautuvat teemahaastattelun teemoihin ja olettamuksena on, että ainakin lähtöteemat nousevat esiin. Näiden teemojen lisäksi tulee usein esille muitakin teemoja. Nämä teemat voivat olla teemoja, jotka ilmaantuvat muun muassa haastateltavien vastauksien eroavaisuuksista. Teemat, jotka nousevat analyysistä, pohjautuvat tutkijan tulkintoihin haastateltavien vastauksista. Teemoittelussa samankaltaiset vastaukset koodataan samaan luokkaan (Hirsjärvi – Hurme 2000: 173.)

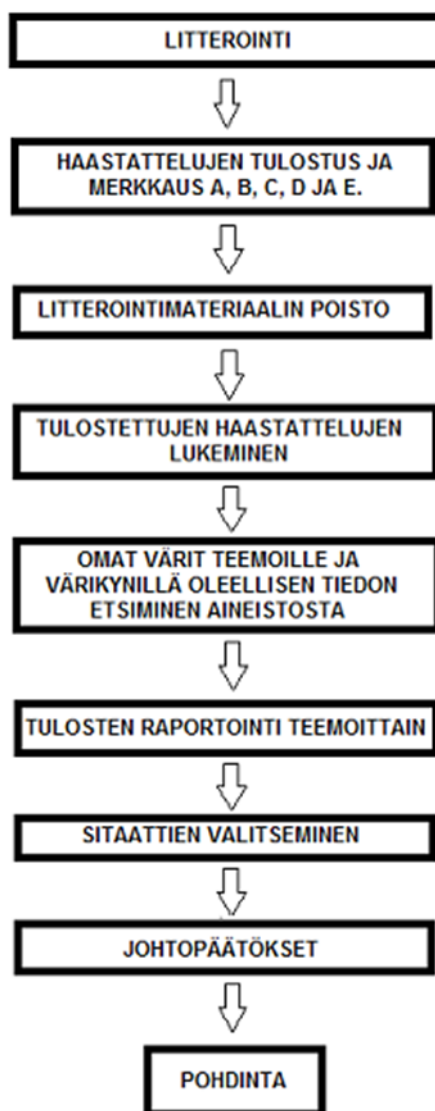
Rakensimme teemahaastattelun rungon itseohjautuvuusteorian kirjallisuudesta nousseiden neljän teeman, kyvykkyyden, omaehtoisuuden, yhteisöllisyyden ja motivaation, pohjalta (KUVIO 2). Jakamalla haastattelurungon valmiiksi näiden teemojen mukaan se helpotti meitä analysoimaan aineistoa ja selvittämään tutkimusongelmaamme (LIITE 3).

Kuvio 2. Analyysissä käytetyt teemat

Tarkemmin tarkasteltuna käsittelemme aineistoa seuraavista näkökulmista, jotka esitimme jo aiemmin omassa luvussa: Ihmisen tehokas toimijuus, itsellensä sopivat haasteet, omien taitojen kehittäminen ja ylläpitäminen (Kyvykkyys), toimiminen oman vapaan tahdon mukaan, integraatio ja valinnanvapaus (Omaehtoisuus), ihmisen läheisten suhteiden säilyttäminen ja kehittäminen, ryhmään kuulumisen tunne ja kiinnittyminen muihin ihmisiin (Yhteisöllisyys), ulkoinen ja sisäinen motivaatio (Motivaatio). Näiden teemojen lisäksi on tärkeää käsitellä aineistoa avoimesti ja ennakkoluulottomasti, joka mahdollistaa sen, että aineistosta voi ilmaantua ulkopuolisia teemoja, joita tulee myös analysoida (Hirsjärvi – Hurme 2000: 173).

Aloitimme analyysiprosessin (KUVIO 3) litteroimalla haastatteluaineiston Pentin tietokoneelle. Sovimme, että Pentti toimii litteroinnissa vastuuhenkilönä, koska hän suoritti haastattelut. Litteroinnin jälkeen kävimme koko haastattelun vielä kertaalleen lävitse ja tarkistimme, että litterointi oli tehty huolellisesti ja totuudenmukaisesti. Tämän jälkeen tulostimme haastattelut ja merkkasimme ne kirjaimin A, B, C, D ja E. Tietokoneelle tehty litterointimateriaali poistettiin haastattelujen tulostamisen jälkeen.

Kuvio 3. Analyysiprosessi

Merkkitsemisen jälkeen luimme haastattelut yhdessä läpi kolmeen kertaan ja Krista luki viisi kertaa, koska hän ei ollut itse mukana haastattelutilanteessa. Lukemisen aikana sekä myös sen jälkeen etsimme värikynillä oleellisia asioita koskien Itseohjautuvuusteoriaa. Valitsimme omat värit jokaiselle teemalle eli teoriaan pohjautuvalle tarpeelle (kyvykyys, omaehtoisuus, yhteisöllisyys ja motivaatio) ja etsimme yhtäläisyyksiä koskien niiden ilmenemistä, toteutumista tai mahdollista puuttumista. Olimme sopineet myös oman värin siihen tarkoitukseen, että löydämme jotakin muuta tutkimusongelmamme selvittämiseen hyödynnettävää tietoa.

Kun olimme molemmat käyneet haastatteluaineiston läpi ajan kanssa ja löytäneet siitä kaiken olennaisen ja tärkeän huomioitavan, aloitimme tulosten raportoinnin teemoittain. Valitsimme yhdessä, mitä haastatteluaineistosta tulemme käyttämään sitaattien muodossa tulosten perusteluissa. Tulosten raportoinnin jälkeen analysoimme johtopäätökset. Käytimme tulosten raportoinnissa ja johtopäätöksien tekemisessä omia tulostettuja haastattelupapereitamme, joihin olimme merkanneet eri väreillä eri teemoihin kuuluvat keskeiset asiat. Tulosten ja johtopäätösten analysoinnin jälkeen siirryimme opinnäyte-työmme viimeiseen osioon, pohdintoihin.

8 Tulokset

Tässä luvussa esittelemme haastatteluiden tuloksia. Haastattelimme tukihenkilöitä Itseohjautuvuusteorian pohjalta tehdyillä kysymyksillä. Tämä oli johdonmukaista, sillä ilman suotuisaa kyvykkyyden, omaehtoisuuden ja yhteisöllisyyden tarpeiden sekä motivaation toteutumista ihminen ei voi teorian mukaan saavuttaa kokonaisvaltaista hyvinvointia (Ryan – Deci 2000b: 255, 263).

Hyödynnämme tulosten esittelyssä neljää Itseohjautuvuusteoriasta nousevaa teemaa, joita ovat jo tutuiksi tulleet kyvykkyys, omaehtoisuus, yhteisöllisyys ja motivaatio. Myöhemmin omassa luvussa analysoimme näistä tuloksista johtopäätöksemme. Käymme läpi jokaisen teeman erikseen ja esittelemme mitä tukihenkilöt ovat vastanneet Itseohjautuvuusteorian pohjalta luotuihin kysymyksiin. Suojataksemme haastateltavien tukihenkilöiden anonymiteetin emme kerro heistä mitään tunnistetietoja saatujen tulosten esimerkkien yhteydessä.

8.1 Kyvykkyys

Kyvykkyyden teemaan liittyen kysyimme haastateltavilta tukihenkilöiltä kysymyksiä, jotka sisältyvät tukihenkilöiden tai Pelastakaa Lapset ry:n tehokkaaseen toimijuuteen tukihenkilötoiminnan ympäristöissä. Kysyimme kysymyksiä liittyen siihen miten erilaiset haasteet vaikuttavat tukihenkilöympäristöissä tähän toimijuuden tehokkuuteen ja sitä kautta kyvykkyyteen, sekä miten tätä toimijuutta puolin ja toisin voisi kehittää sekä ylläpitää.

Haastateltavat tukihenkilöt ovat kokeneet nykyisessä tukisuhteessaan tai ainakin jossakin kohtaa omissa tukisuhteissaan haasteita tai kuormittavia tekijöitä. Tuettava on saatanut kuitenkin vaihtua tai haastavat tilanteet on saatu selvitettyä.

"Hän on vähän ADHD ja hänen kärsimättömyytensä on joskus haastavaa, mutta hän lähtee kyllä kaikkeen ehdottamaani reippaasti mukaan. --- Eka tukilapsi oli tosi haastava. Unohti tapaamisia ja oli myöhässä. Eikä hänen kanssaan oikein voinut tehdä mitään, kun hän ei halunnut tehdä mitään."

Tukihenkilöt ovat olleet huolissaan ja joutuneet vaikeisiin tilanteisiin, joissa on joutunut miettimään asioita omien rajojen ja riittämättömyyden kannalta, sekä mahdollisesti tuettavan jaksamisen kannalta.

"Joutuu ite miettimään mitkä ovat ne rajoitukset, ympäristön ja omat."

"Ehkä välillä kannan huolta hänen jaksamisesta. Taustat tietäen ajattelee hänen jaksamistaan."

"Mulla on kaks niin pientä tukilasta ja se rajottaa tekemistä niin paljon. Yksi aikuinen ei joka paikkaan riitä. Yhden lapsen kanssa voisin tehdä niin paljon enemmän."

Suurimmat haasteet, joita tuli ilmi haastatteluissa, liittyivät tuettavan lapsen vanhemman kuolemaan ja ylipäättään toisten hädän näkemiseen. Tukihenkilöt ovat joutuneet pohtimaan muun muassa sitä, että missä määrin voi itse tukihenkilönä vaikuttaa asioihin – mikä on tukihenkilön rooli vaikeissa tilanteissa, miten toimia ja olla näissä vaikeissa tilanteissa.

"Se oli tietenkin tosi iso juttu se vanhemman kuolema. Olin aluksi sormi suussa, että mitä mä nyt teen. Otanko yhteyttä perheeseen vai siirrynkö syrjään? Oottelenko vai olenko aktiivinen? --- Koin sen tilanteen uutena ja haastavana."

"Ehkä se, kun menen hakemaan hänet kotoa (on osoittautunut haastavaksi). Kohdata toisen ihmisen koti. ---Ja nähdä toisen hätää. ---Minun tekisi mieli puuttua, mutta koen, ettei minulla ole valtuuksia."

Tukihenkilöt ovat kokeneet myös, että joistain haasteista riippumatta, tukihenkilötoiminta on sujunut hyvin.

”---muuten tämä on ollut tosi kivaa, eikä ole tuntunut haastavalta.”

Tukihenkilöiltä kysyttäessä mitä he haluaisivat muuttaa Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnassa, vastaukset liittyivät yhteydenottoihin (aktiivisempaa sähköposteihin vastaamista ja voinnin tiedustelua), henkilöstön vaihtuvuuteen, kuitteihin (joita vastaan saa omat rahansa takaisin tiettyyn summaan asti tuettavan kanssa tehdystä toiminnasta) sekä koulutukseen pääsyn hitaudesta.

”Sähköposteihin vastataan välillä heikosti ja henkilöstön vaihtuvuus on tehnyt vaikeaksi yhteydentoton. Selkeämmin voisivat ilmoittaa, jos henkilö vaihtuu, että kuka se on keneen ollaan jatkossa yhteydessä.”

”Yhden kuitin olen joskus lähettänyt, mutta se hukkui heillä matkalla enkä ole sen jälkeen lähettänyt. Jonkun toisen kohdalla se olisi voinut olla isompikin juttu, mutta ei se minua niin haitannut. Niiden kanssa sopisi olla tarkkana.”

”Mulla oli vuosi ollut hakemus vetämässä ennen kuin pääsin koulutuksiin. Mä kuvittelin, että tukihenkilöistä oli pulaa. --- Ehkä voisivat tehostaa sitä, että mahdollisimman moni pääsisi koulutukseen ja, että aktiivisemmin voitaisiin tiedusteltaisiin.”

Halusimme nostaa erikseen esille yhden haastateltavan näkemyksen siitä, mitä kaikkea hän mietti, kun häneltä kysyttiin mitä tukihenkilötoiminnassa voisi muuttaa. Haastateltava oli huolissaan siitä, että hänelle on tapahtunut tukisuhteen aikana asioita, joita olisi halunnut käsitellä paremmin Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnasta vastaavien kanssa. Lisäksi hän pohti sitä, että kuka perheen todellisesta tilanteesta vastaa ja, että ”tasapäistetäänkö perheitä” silloin, kun kyseessä ei ole lastensuojelutapaus – unohtuuko sellaiset tukihenkilöt jonnekin, jotka eivät ole tukisuhteessa lastensuojelulapsen tai -lasten kanssa.

”Tukihenkilöt näkevät arkea lähemmin. Olisi hyvä haastatella tukihenkilöitä perheen suostumuksella, että mikä heidän näkemys on siitä perheestä. --- Sillon, kun käytiin ohjaajan (Pelastakaa Lapset ry:ltä) kanssa perheen kotona siellä oli siivottu se asunto. Seuraavalla kerralla asunto oli sotkusempi

ja sitä seuraavalla kerralla ihan räjähtänyt. Ohjaaja ei nähnyt sitä todellisuutta.”

”On sitä tässä (tukihenkilönä toimimisen) aikana ollut asioita, joita olisin halunnut käsitellä heidän kanssaan.”

”---että unohtuuko ne tukihenkilöt sinne, kun eivät ole lastensuojelulasten kanssa? Tasapäistetäänkö perheitä?”

Kaksi haastateltavista tukihenkilöistä koki myös, että Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnassa ei ole mitään kehitettävää.

”Olen ollut todella tyytyväinen.”

”Hyviä terveisiä Pelastakaa Lapsille, koen, että on ollut helppo olla yhteydessä. Ihmiset ovat niin avoimia ja lämminkisiä ettei (yhteyttä ottaessa) tuu sellanen olo, että vaivaanko mä tai onko tää tyhmä asia.”

Yksi haastateltavista ei suoranaisesti vastannut mitä haluaisi muuttaa, mutta ilmaisi mitä ei kuitenkaan toivo tapahtuvan.

”Ei valittamista. Mua kuormittais, jos pitäisi puolen vuoden välein käydä rippitöissä, se tuntuisi pakkopullalta. Jos mulla on jotain, niin soitan, jos ei niin ei.”

Haastattelemiemme tukihenkilöiden erilaiset kokemukset osoittavat, että erilaisiin haasteisiin ja niiden vaikutukseen toimijuuden tehokkuuteen ja sitä kautta kyvykkyyteen vaikuttaakseen pitää ottaa yksilölliset kokemukset huomioon toimijuutta kehittääkseen.

8.2 Omaehtoisuus

Omaehtoisuuden teemaan liittyen kysyimme haastateltavilta tukihenkilöiltä kysymyksiä, jotka sisältyvät tukihenkilöiden oman vapaan tahdon mukaiseen toimintaan. Kysyimme muun muassa, miten he pystyvät omassa tukihenkilötoiminnassaan vaikuttamaan erilaisiin asioihin sekä miten he haluavat kontrolloida oman tukihenkilötoimintansa suuntaa

suhteessa omaan elämäänsä. Esimerkiksi miten tukihenkilöiden odotukset tukihenkilötoiminnasta ovat toteutuneet ja kuinka kauan he ovat omistautuneet tukihenkilötoiminnalle.

Kysyttäessä miten tukihenkilöt pystyvät vaikuttamaan omaan tukihenkilötoimintaansa, muun muassa tapaamistiheyden- ja aikojen suhteen sekä ovatko tukihenkilöt tyytyväisiä tapaamiskertojen määrään, tukihenkilöt olivat osittain sitä mieltä, että he ovat pystyneet vaikuttamaan asioihin haluamallaan tavalla ja ovat tyytyväisiä. Pelastakaa Lapset ry on antanut suosituksia koskien tapaamisia, mutta loppukädessä vastuu on ollut tukihenkilöillä.

”Aika paljon on mun vastuulla --- kyllä mä teen ne aloitteet edelleen. Saan siis itse täysin päättää, milloin nähdään.”

”Pelastakaa Lapsien ehdottama minimi on kaksi kertaa kuukaudessa, mutta me olemme nähneet viikoittain. Mielestäni kaksi kertaa kuukaudessa on liian vähän.”

”Olen aika hyvin pystynyt vaikuttamaan. Heti alkuun sovittiin, ettei nähdä liian usein, koska opiskelen vielä ja Pelastakaa Lapset ry:stä sanottiin, että älkää nähkö liian usein.”

Osa tukihenkilöistä on ollut kuitenkin hieman epävarma siitä, että pystyvätkö he täysin vaikuttamaan itse niin kuin haluavat. Tuettava on koettu kiireiseksi tai tukiperhe sellaiseksi, jonka kanssa ei ole voinut sopia tarkkoja aikoja, milloin nähdä. Lisäksi yksi haastatettava tukihenkilö oli sitä mieltä, että jos hän muuttaisi näkemistä harvemmaksi, se ei välttämättä kävisi perheelle yhtä hyvin kuin hänelle.

”Hän (tuettava nuori) on kiireinen ja itsekin olen kiireinen.”

”Aluksi ei ollut mitään aikataulua --- syksyllä, kun alkoi mennä tähän kahden viikon välein tapaamiseen, niin jatkettiin sitä, että sovitaan aina, milloin tavataan, mutta siinä meinas tulla ongelmia, kun ne peru aina ja aikoja siirrettiin.”

"Jos haluaisin esimerkiksi kerran kuussa nähdä niin se olisi varmasti perheelle liian vähän. Siinä varmaan tulisi jotain sellasta ongelmaa, että vastaako mun ja perheet tarpeet enää."

Muita vaikuttamiseen ilmeneviä aiheita olivat, että pystyvätkö tukihenkilöt vaikuttamaan omaan tukihenkilötoimintaan sen tuntuessa liian työläältä, ovatko tukihenkilöt sopineet jotakin tiettyä aikaa siitä, kuinka kauan tukisuhde kestää tai, että tietävätkö he jo, milloin se tulee loppumaan sekä minkälaisia toiveita on ollut tuettavan lapsen valinnassa.

"Kyllä koen, että oon pystynyt vaikuttamaan. En kyllä tiiä, jos mä sen nyt kokisin liian raskaaksi, niin varmasti pystyisin vaikuttamaan, mutta jos haluaisin esimerkiksi kerran kuussa nähdä niin se olisi varmasti perheelle liian vähän..."

"Toivomus oli, että (tukisuhde jatkuisi) mahdollisimman pitkään. Ja se on myös mun toive."

"Hän tietää, että tulen aina. Kerran kuukaudessa nyt, mutta joskus enemmänkin."

"Tosi laajasti ilmoitin vain, että 2-12 vuotias, enkä kait mitään muuta edes määritellyt. Ainoa minkä rajasin, oli sijainti, koska en halua, että lapsi on samassa koulussa tai asuinpaikassa kuin minä."

Tukihenkilöt olivat toimineet tukihenkilöinä vaihtelevin määrin. Lyhyin aika tukihenkilönä toimimisesta oli puoli vuotta ja pisin seitsemän vuotta. Pisin aika tukihenkilönä Pelastakaa Lapset ry:llä oli haastattelemillamme tukihenkilöillä kolme vuotta.

"Alle vuoden."

"Sanoisin, että vuodesta 2009 --- nyt tämä kolmas on Pelastakaa Lapset ry:n kautta."

"Kolmisen vuotta aika tarkalleen."

Aikaisempaa kokemusta tukihenkilönä toimimisesta, sosiaalialasta tai vapaaehtoistyöhön liittyvästä toiminnasta on ollut kaikilla haastateltavilla tukihenkilöillä. Tukihenkilötoiminnasta aiempaa kokemusta ei ole suoraan ollut kenelläkään, mutta yksi on toiminut vanhusten ystävänä vapaaehtoisena. Kaikilla tukihenkilöillä on ollut sosiaalialan kokemusta jossakin määrin.

”8 kuukautta päiväkodissa henkilökohtaisena avustajana olen toiminut nuorempana.”

”Yhteisöpedagogi olen koulutukseltani ja kuusi vuotta olin lastensuojelussa töissä. Päiväkodissa olen sitä ennen työskennellyt. Olen toiminut myös SPR:n kautta vanhusten ystävänä vapaaehtoisena.”

”Vapaaehtoistoiminnasta on (kokemusta), mutta tukihenkilötoiminnasta ei.”

”Ei ollut (kokemusta tukihenkilönä toimimisesta). Muuten on paljon kokemusta lasten kanssa olemisesta, mutta ei tukihenkilönä. Olen ammatiltani erityisluokanopettaja.”

”Vapaaehtoistoiminta oli tuttua, mutta ei tukihenkilötoiminta. Kävin Pelastakaa Lapset ry:llä tukihenkilökoulutustilaisuuden.”

Kysyttäessä, miten toiminta on vastannut tukihenkilöiden odotuksia, vastaukset ovat pääasiassa olleet odotuksien mukaisten puolella.

”On se vastannut hyvin. Olen kokenut, että roolini hänelle (tukilapselle) on se mitä toivoin.”

Joitakin odotuksien vastaisia näkemyksiä on myös tullut tukisuhteen matkan varrella. Nämä aiheet ovat liittyneet siihen mitä on voinut odottaa tuettavalta lapselta, miten kohdata perheet, miten ilmaista oma huolensa perheen tilanteesta, mikä on tukihenkilön rooli tukisuhteessa, mitä lasten kanssa voi tehdä ja mitä on annettu ymmärtää tukihenkilötoiminnasta, etenkin mitä on luvattu siitä mitä voi tehdä tuettavan kanssa.

”Oletin, että se olisi ollut helpompaa kuin kaksi ensimmäistä nuorta.”

”Ehkä mulla oli sellainen ajatus, että kyllä mä lasten kanssa pärjään, mutta perheet mietitytti --- että jos tapaa tosi pahoja ongelmaperheitä tai tosi huonosti voivia lapsia. Että jos menen lapsen kotiin ja näen, että kodissa on asiat tosi huonosti niin miten toimin? Töissä on niin selkeetä miten toimia, mutta tollasessa tilanteessa mennään lapsen kotiin ja ollaan mukana perheen arjessa. Ajattelin, että osaanko olla puuttumatta. Että mikä mun rooli on? Ehkä mulla ei ollut kauheen ruususia mielikuvia tukihenkilötoiminnasta, pessimisti ei pety koskaan.”

”Aika hyvin. Ehkä silleen kuvittelin, että lapsia olis vaan yksi ja hän olisi vanhempi. Pelastakaa Lasten nettisivuillakin paljon kerrotaan, että lapsen kaa voi harrastaa ja mennä. Niin sillei ei vastannut odotuksia---. Kun otin kaks pientä lasta, niin ymmärsin, etten voi tehdä samoja asioita.”

Edellä mainitun kaltaisia tilanteita ennaltaehkäisee parhaiten perehdytys, jossa ennakkoodotukset voidaan nostaa esille ja verrata niitä jo tukihenkilöinä toimineiden kokemuksiin.

8.3 Yhteisöllisyys

Yhteisöllisyyden teemaan liittyen kysyimme haastateltavilta tukihenkilöiltä kysymyksiä, jotka sisältyvät tukihenkilöiden tukisuhteen säilymiseen, kehittämiseen ja muuhun tukihenkilöverkostoon, johon tukihenkilöt kuuluvat.

Kysyttäessä haastateltavilta minkälaista tukea he toivoisivat Pelastakaa Lapset ry:n puolelta, vastauksissa ilmenee samoja yhtäläisyyksiä. Tukihenkilöt toivoivat enemmän yhteydenottoja Pelastakaa Lapset ry:n puolelta, vertaistoimintaa omalle tukisuhteelle räätälöitynä, kohdennettua tukea sekä enemmän puhelinkeskusteluja ja sähköpostitse viestittelyä etenkin Pelastakaa Lapset ry:n puolelta, koska kynnys ottaa itse yhteyttä koetaan suureksi. Taloudellisen tuen niukkuus tuli myös ilmi yhdellä haastateltavista.

”Pelastakaa Lapsilla on hirveesti toimintaa tukihenkilöille, mutta noi lasten iät rajaa meidät pois. Sitä ehkä kaipais, että olisi jotain meillekin. ---Kaipais jotain vertaistoimintaa meillekin. ---Me ollaan oltu tekemisissä kyllä, oli ta-

paaminen aikatauluongelmista. Asiakas itse otti yhteyttä sosiaalityöntekijään siitä ja käytiin palaveri missä oltiin kaikki. Tukea sai heti, kun sitä pyydettiin, vaikka se ei mun aloitteesta tullutkaan.”

”Mun kohdalla tärkein olisi se, että käytäisiin ohjaajan kanssa tapauskohtaisesti tilanteet lävitse. Sellaista kohdennettua tukea.”

”Sieltä puolelta voisi olla yhteydessä, ihan vaikka puhelinkeskustelu. Ettei tarttis mennä ihan paikanpäälle vaan voidaan puhelimesta käydä välikatsaus lävitse. Että oltais sieltä päin yhteydessä, koska itsellä tuntuu olevan vähän isompi kynnys ottaa yhteyttä.”

”Välitsekki (olisi hyvä), että miten menee. Pari kertaa vuodessa, että missä mennään?”

”Sähköposteihin vastataan välillä heikosti ja henkilöstön vaihtuvuus on tehnyt hankalaksi yhteydenoton. Se uusi ihminen voisi ottaa yhteyttä ja esittäytyä.”

”---mutta, kun itse on kiireinen, niin toivoisin, että voisivat olla useammin aktiivisia meitä kohti. Itsellä on korkeampi kynnys lähteä soittamaan. Olisi helpompi jos he soittelisivat.”

”Rahallinen tukihan on vain 150 euroa kuitteja vastaan vuodessa. Kyllä tähän menee toista tonnia vuodessa.”

Haastatteluista tuli ilmi, että yhteydenotto on ollut myös osan mielestä riittävää. Lisäksi yksi haastateltava oli myös sitä mieltä, että yhteydenotto Pelastakaa Lapsiin ei ole vaikeaa ja riittämätöntä, koska tukihenkilö on pystynyt tutustumaan Pelastakaa Lapset ry:n työntekijään aikaisemmin tukihenkilökoulutustilaisuuksissa.

”Kyllä omasta puolestani (yhteydenotto on ollut riittävää).”

”Tosi helppoa. Sosiaalityöntekijäni on tosi mukava ja oli mukana koulutuksessa, niin tunnen hänet vähäsen. Hän näki perhetilanteen ja mun oli just sen takia helpompi soittaa, kun hän tiesi jo tilanteen.”

Yksi haastateltavista ei toivonut minkäänlaista tukea Pelastakaa Lapset ry:ltä, koska koki, että hänen tukisuhde on enemmänkin ystävyysuhde, jossa Pelastakaa Lapset ry toimii mahdollistajan roolissa.

"No omalle kohdalleni en kyllä (toivo tukea). Tämä on ehkä vähän poikkeuksellinen tukisuhde sellaisiin tavallisiin verrattuna. Tavallinen ystävyysuhde enemmänkin, johon ollaan saatu tuon virallisuuden kautta tukea, niin pystytään tekemään enemmän. Pelastakaa Lapset on enemmän sellainen mahdollistaja."

Yksi haastateltava koki myös hienoksi sen, että Pelastakaa Lapset ry panostaa siihen, että tuettava lapsi ja tukihenkilö sopivat tukisuhteen kannalta yhteen.

"On tosi hienoa, että Pelastakaa lapset panostaa siihen matchiin (yhteensovivuuteen), että minkälainen lapsi ja aikuinen laitetaan yhteen."

Lisäksi yksi haastateltavista oli huolissaan siitä, että miten Pelastakaa Lapset ry on yhteydessä tukiperheisiin ja, että miten tukihenkilö saa perheeltä palautetta.

"---ja en tiedä miten he ovat siihen perheeseen yhteydessä, että miten se perhe voi antaa palautetta minusta? Toki heillä on vaikea antaa mulle negatiivista tai rakentavaa palautetta tai sanoa kasvotusten, etteivät halua nähdä mua enempää."

Tukihenkilöt ovat kokeneet myös samanaikaisesti, että he ovat saaneet tukea Pelastakaa Lapset ry:ltä ja osa tukihenkilöistä on myös kokenut, ettei tuelle ole ollut tarvetta lainkaan.

"Jaksamista tukee se, että niitä erilaisia ideoita siihen yhteiseen ajanviettoon tukilapsen kanssa tulee Pelastakaa Lapset ry:ltä."

"Sain kyllä tarvittavan tuen. Juteltiin parikin kertaa puhelimesta, mietittiin yhdessä, miten se olisi lapsen kannalta parasta hoitaa. Hän (sosiaalityöntekijä) tarjoutui lähtemään mukaankin uudemman kerran --- Hyvin hän tuki."

”Minulla ei ole ollut tarvetta sille (tuelle). Tukea sai kyllä heti, kun sitä pyydettiin, vaikka se ei mun aloitteesta tullutkaan.”

”Ensimmäisen ja toisen (tuettavan) kanssa mietittiin paljon (Pelastakaa Lapset ry:n työntekijöiden kanssa) mitä hiivattia tehdään, kun itselle alkoi tulla sellainen tunne, ettei jaksaa.”

Haastateltavat tukihenkilöt ovat kokeneet erilaisia onnistumisen, ilon, hyvän olon ja kiittollisuuden kokemuksia toimiessaan tukihenkilöinä.

”Mulle tulee tosi hyvä fiilis siitä. Pääsee tekemään hyvää. ---Ja pääsee tekemään asioita, joita ei normaalisti tekisi.”

”Pyyteetön ilo mitä lapsilta voi saada antaa ihan hirveesti. Huomaa sen, että lapsetkin kiintyy suhun. ---Ja just tää kiittollisuus siitä, että näkee, että toiset saa jotain siitä, kun oot vaan lasten kaa ulkona. Että miten vähällä sitä voikin auttaa.”

”Mahdollisuuden tutustua siihen perheeseen. Hyviä fiiliksiä siitä saa, kun jutut mitä ollaan tehty, onnistuu. ---Ja, kun jonkun mielestä on kivaa, että tuut jonnekin, niin kyllähän se tuntuu hyvältä, että on haluttu. Omille teineille, kun ei ole niin tärkeää enää (naurua). Saa itsellekin hyvää fiilistä, kun saa toiselle hyvän olon. Kyllä siitä hakee elämänsä sisältöä.”

”Olen oppinut siinä lapsen kanssa kasvamista, että ei voi odottaa liian nopeita tuloksia. Että edetään sen lapsen tahdissa. ---On ihana huomata kuinka hän on innostunut uusista asioista. ---On se tuonut sellaisia uusia asioita itsestä esille. Olen aika kärsimätön tyyppi, mutta nyt osaankin olla paikoillani ja kuunnella --- itseni olen yllättänyt tukilapsen kanssa, että kuinka hienosti pystyn häntä kuuntelemaan ja olla hänelle läsnä. Sellaista onnistumisen kokemusta en olisi osannut odottaa.”

Tukihenkilöiltä kysyttiin, minkälaiseksi he kokivat perehdytyksen tukihenkilötoimintaan ja, että oliko se ollut riittävä. Kaikilla haastateltavilla tukihenkilöillämme oli ollut aikaisempaa kokemusta sosiaaalialalta, tukihenkilötoiminnasta tai vapaaehtoistoiminnasta ja tuki-

henkilöt kokivatkin tämän olevan iso tekijä siinä, että perehdytys koettiin riittäväksi. Lisäksi vertaiskohtaamiset toisten tukihenkilöiden kanssa vaikuttivat siihen, että perehdytys koettiin riittäväksi.

”Mulla oli samaan aikaan lastensuojelun kursseja koulussa meneillään, että aika tuttuja asioita ne oli. Toki ne vahvisti ymmärrystä lasten oikeuksista. Yks, mikä oli tosi hyvä, oli se, että siellä oli vertaiskohtaamista oikeiden tukihenkilöiden kanssa, jotka olivat jo toimineet tukihenkilöinä. --- Olen herännyt omassa työssäni myös, että hei tällaisia palveluja on ja voin suositella mun asiakkaille niitä...”

”Joo (perehdytys oli riittävä). Just se, että sai tavata oikeita tukihenkilöitä ja heillä oli hyviä menetelmiä, ja se, että kerrottiin niistä lasten oikeuksista ja YK:n sopimuksesta.”

”Se oli hyvä (perehdytys). ---Otettiin esiin mitä tehdä, jos tulee ongelmia ja esimerkin voimalla esiteltiin mahdollisia tilanteita. --- Oli se perehdytys kyllä tosi riittävä. --- Ja totta kai, jos ei ole mitään kokemusta lapsien kanssa olemisesta niin pitääkin olla kattava perehdytys.”

”Koin sen hyväksi (perehdytyksen). Monipuolinen ja hyvä. Sai vertaistukea niistä muiden peloista. Toki siitä on varmasti vielä enemmän hyötyä niille, jotka eivät työskentele sosiaalialalla. Moni asia oli niin tuttu, kun pohjatieto oli niin vankka.”

Perehdytyksen ollessa sama kaikille tukihenkilöiksi pyrkiville heidän taustoistaan huolimatta on tärkeää, että se palvelee myös niitä henkilöitä, joilla ei ole kokemusta alalta. Perehdytyksen tulee olla sama kaikille, vaikka se voikin tuntua perusasioiden toistolta jo alalla työskennelleille.

8.4 Motivaatio

Motivaation teemaan liittyen kysyimme haastateltavilta tukihenkilöiltä kysymyksiä, jotka sisältyvät sisäiseen ja ulkoiseen motivaatioon – mikä motivoi tukihenkilöitä lähtemään mukaan tukihenkilötoimintaan ja mikä motivoi tukihenkilöitä toimimaan yhä tukihenki-

löinä. Itseohjautuvuusteorian mukaan ihmisen toiminta perustuu aina ulkoiseen ja sisäiseen motivaatioon (Ryan – Deci 2000b: 234). Motivaatiota on tärkeä tarkastella kolmen perustarpeen tyydyttymisen ohella, sillä tukihenkilöiden motivaatiota edistävät samanlaiset olosuhteet, jotka ovat suotuisia myös yksilön kyvykkyyden, omaehtoisuuden ja yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymiselle (Self-Determination Theory 2016).

Sisäinen motivaatio nousi esille jokaisen haastateltavan kohdalla pääasiallisena syynä tukihenkilötoiminnassa mukana olemiseen. Tukihenkilötoiminnassa mukana olemisesta kysyttäessä vastauksissa toistui se, että tukihenkilönä toimiminen antaa itselle paljon.

”Mulle tulee hyvä fiilis siitä (tukihenkilönä toimimisesta). Pääsee tekemään hyvää.”

”Siitä tukihenkilötoiminnasta saa itsekin niin paljon. Eihän sitä tekisi, jos siitä ei saisi itse jotain. ---Kokee itsensä tärkeäksi.”

”Koen, että vapaaehtoistyöstä pitäisi olla enemmän tietoa, että miten paljon se antaa kummallekin osapuolelle takaisin.”

Myös ulkoiset motivaatiotekijät nousivat haastatteluissa esille, vaikkakin huomattavasti sisäisiä vähemmän.

”Mulla on myös ammatillinen syy siihen - se näyttää CV:ssä hyvältä. Ja mua itseäni kiinnostaa järjestötyö. On hyvä olla omasta puolesta kokemusta järjestössä toimimisesta.”

Myös eräänlainen velvollisuudentunne sekä kiitollisuudenvelka nousivat motivaatiosta puhuttaessa esille. Kahden haastateltavan kohdalla tukihenkilötoimintaan hakeutumisen taustalla oli ajatus siitä, että koska on itse saanut apua, haluaa itse vuorostaan auttaa.

”Minähän olen itse kasvatuslapsi. Sitä kautta ajattelin, että pitää itsekin jotain hyvää tehdä. --- Hyvä kiertoon.”

”Olen itsekin saanut apua nuorempana.”

”Halu pysyä tämän nuoren elämässä. ---Tietää hänen tilanteensa ja haluaa, että hänellä on yksi turvallinen aikuinen lisää siinä. Ja uskon, että tämä suhde on jossakin määrin elinikäinen. Vaikka tukihenkilötoiminta virallisesti loppuu, niin tullaan ystävinä pysymään ja olemaan yhteydessä.”

”Kyllä se on se palaute mikä siltä lapselta tulee. Vaikka se on vähän ujo niin siitä näkee, että sillä on kivaa. Hän tulee tosi mielellään ja innostuu jutuista mitä teemme. Ja varsinkin nyt koen, että sillä työlläni on merkitystä sille lapselle ja koko perheelle. Tunnen, että sillä on oikeesti väliä ja lapselle tärkeä juttu.”

Useista haastatteluista välittyi ajatus siitä, että vapaaehtoistyönä suoritettu tukihenkilötoiminta on hyvä teko, että näin hyvän ihmisen kuuluu toimia – auttaa apua tarvitsevia. Usealla haastateltavalla oli myös muodostunut aito kiintymyssuhde tukilapsiinsa, jonka uskottiin kasvavan tukihenkilötoimintaa suuremmaksi.

”Mä en halua tuottaa sille lapselle pettymystä, joka on kerran kokenut sen, että isä hylkää. Aikuisten pitää kantaa vastuu lapsista. Ja myös olla luotettavia, että lapsi saa luotettavan aikuisen kokemuksen.”

”Suurin mikä on ajan saatossa tullut on hirvee rakkaus ja kiintymys niitä lapsia kohtaan. Mä toivon, että tää jatkuu todella pitkään. On muodostunut ihan oikea suhde niihin lapsiin ja perheeseen. Se motivoi tosi paljon jatkamaan.”

”Mua motivoi se, että ollaan saatu hyvä suhde. Ja se, että on toiselle tarpeellinen - minua tarvitaan.”

Haastatteluiden perusteella tukihenkilötoiminnassa kohdataan tukilasten lisäksi heidän vanhempia, sekä muuta perhettä, ja parhaillaan suhde muodostuu myös heihin.

”Ja he (tukilapsen vanhemmat) ovat aivan mainioita. Olen ollut heidän mökillä ja he ovat olleet meidän mökillä. Lähes viikottain olemme jonkinasteisessa puhelinyhteydessä vanhempien kanssa.”

Lisäksi haastatteluiden perusteella tukihenkilötoiminta (sekä vapaaehtoistoiminta laajemminkin) näyttäytyy haastateltavillemme arvostettavana toimintana, josta voi olla ylpeä.

”Sit mä olen ylpeä, että tällaista on mahdollista tehdä. Töissäkin tiedetään, että toimin vapaaehtoisena tukihenkilönä, ehkä se levittää tietoa siitä asiasta. Minua motivoi se, että voin motivoida muita. Että toimin mallina muille.”

Motivaation takana voi olla erilaisia tekijöitä, mutta on selvää, että ilman motivaation olemassaoloa, tukihenkilöt eivät koe mielekkääksi toimia tukihenkilöinä saatikka jatkaa toimintaa.

9 Johtopäätökset

Tässä luvussa kerromme tuloksien johtopäätökset, miten haastattelukysymyksistä saadut vastaukset linkittyvät analyysissämme tutkimusongelmaamme.

Kyvykkyyden tarpeen tyydyttymistä ilmenee haastateltujen tukihenkilöiden keskuudessa sillä tavoin, että tukihenkilöt haluavat kehittyä ja ylläpitää omia taitojaan pohtimalla erilaisia asioita ja reflektoida omaa toimintaansa liittyen muun muassa: omaan jaksamiseen, tukihenkilönä toimimisen rajoihin (mihin voi itse vaikuttaa, mihin ylipäättään saa vaikuttaa), vaikeista tilanteista selviämiseen ja omaan rooliin tukihenkilönä osana koko tukiperhettä. Omaan toimintaan luottaminen on keskeistä kyvykkyyden tarpeen tyydyttymiselle ja siihen, että kokee olevansa tehokas toimija.

Tukihenkilöt osaavat arvioida Pelastakaa Lapset ry:n roolia osana heidän tukisuhdettaan. Suurin osa haastattelussa olleista tukihenkilöistä toivoisi, että Pelastakaa Lapset ry näyttäisi tehokkaampaa roolia tukisuhdeprosessissa. Tukihenkilöt mainitsivat muun muassa siitä, että Pelastakaa Lapset ry:n puolelta voitaisiin olla enemmän yhteydessä ja kysellä kuulumisia useammin. Tämä voi johtua osaltaan myös siitä, että oman roolin kokeminen tukihenkilönä on ajoittain hankalaa, etenkin vaikeissa tilanteissa, joista yksi haastateltavista tukihenkilöistä käytti kuvausta ”menee sormi suuhun”.

Tukihenkilötoiminnan yhteydessä on ollut tilanteita, joissa oma toimijuus ja sen rajat ovat kyseenalaistettu pohtimalla sitä, että mihin tilanteisiin tukihenkilönä saa puuttua ja, että

pitääkö näihin tilanteisiin edes puuttua. Voisi sanoa, että tukihenkilöiden rooli, luottamus omaan toimintaan, on ajoittain epäselvä etenkin vaikeissa ja haastavissa tilanteissa, johon tulosten perusteella tukihenkilöt haluaisivatkin enemmän tukea. Tätä näkemystä tukee melkein kaikkien tukihenkilöiden pohdinta siitä, että onko oma apu riittävää ja toimiiko ”oikeanlaisesti” niin tuettavan, itsensä kuin Pelastakaa Lapset ry:n näkökulmasta. Kyvykkyyden tarpeen tyydyttyminen vielä paremmin tarvitsisi oman roolin parempaa ymmärrystä ja etenkin intensiivisempää tukea Pelastakaa Lapset ry:n puolelta vaikeissa tilanteissa.

Omaehtoisuuden tarpeen tyydyttymistä ilmenee tukihenkilötoiminnassa tavoilla, joissa tukihenkilöt ovat voineet vaikuttaa omassa tukisuhteessaan oleviin asioihin, kuten tuettavan valintaan, tapaamistiheyteen ja -aikoihin, tapaamisten kestoon ja lisäksi oman elinvoimaisuuden kokemukseen.

Se, että tukihenkilöt ovat pystyneet vaikuttamaan omilla valinnoillaan omassa tukisuhteessaan osoittaa sen, että ainakin tämän kaltaiset toiminnot ovat toteutuneet tukihenkilötoiminnassa ja omaehtoisuuden tarvetta on tyydyttynyt. Ei voida kuitenkaan sanoa, että se olisi toteutunut aivan ihanteellisesti, sillä muutama tukihenkilö on tulosten perusteella ollut sitä mieltä, että tuettavan tai tukisuhdeperheen puolelta on rajoitettu toimintaa muun muassa hankaloittamalla tapaamisia peruen niitä. Tällöin tukihenkilö on joutunut mukautumaan tuettavan tai tukisuhdeperheen valintoihin liiaksi. Tämä on tukisuhteessa ajoittain myös täysin normaalia, mutta tarkasteltaessa omaehtoisuuden tyydyttymistä tulee kiinnittää huomiota toimijan vapaan valinnan ja oman tahdon toimintojen toteutumiseen.

Tarjoamalla tukea tukihenkilöille omaehtoisuuden tarpeen tyydyttyminen moninkertaisuusi. Samalla sisäinen motivaatio syventyisi ja tukihenkilöt kokisivat parempaa hyvinvointia. Kuten edellä mainitsimme, tukihenkilöt ovat tulosten perusteella kokeneet, että etenkin vaikeissa tilanteissa he tarvitsisivat enemmän tukea. Tämä tuen ajoittainen puutteellisuus voi osaltaan vaikuttaa siihen, ettei omaehtoisuuden tarve tyydyty kokonaan tai tarvittavalla tavalla. Omaehtoisuuden väljästä tyydyttymisestä voi seurata sisäisen motivaation heikkenemistä mikä osaltaan voi johtaa siihen, että joku tukihenkilöistä lopettaa toiminnan. Tulosten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että sisäinen motivaatio on tukihenkilöillä riittävän vahvaa, sillä pisin aika tukihenkilönä toimijana on ollut kolme vuotta ja lyhyin puoli vuotta eikä kumpikaan tukihenkilöistä maininnut mitään lopettamisesta siitä keskusteltaessa.

Omaehtoisuuden tarpeen tyydyttyminen pitää sisällään integraation kokemuksen. Käsitämme integraation kokemuksen tässä yhteydessä koskien tukihenkilötoimintaa niin, että toiminnan tarkoituksena on saavuttaa yksi yhteinen kokonaisuus, joka muodostuu eri palasista; tukihenkilöistä, tuettavista ja heidän perheistä sekä Pelastakaa Lapset ry:stä. Jotta tukihenkilöt voivat kokea integraation kokemuksen, tulee heidän tuntea olevansa tarpeellisia ja kykeneviä vastaamaan siihen, mitä Pelastakaa Lapset ry heiltä odottaa.

Tulokset osoittivat, että tukihenkilöt ovat kokeneet odotuksien vastaista toimintaa Pelastakaa Lapset ry:n puolelta. Tukihenkilöt ovat muun muassa kokeneet, että tukihenkilötoiminnasta on annettu ymmärtää joitain asioita eri lailla kuin miten ne ovat todellisuudessa olleet. Kahdella tukihenkilöllä oli odotuksien vastaisia kokemuksia siitä, mitä oman tuettavan kanssa voi tehdä ja mitä on luvattu siitä mitä tuettavan kanssa voisi tehdä. Jotta voidaan todeta, että omaehtoisuuden tarve on tyydyttynyt kokonaisvaltaisesti tukihenkilöiden keskuudessa, tulee sen sisältää vapauden tunnetta, integraation kokemusta ja elinvoimaisuutta.

Vapauden tunne ja elinvoimaisuus ilmenevät vahvemmin tukihenkilötoiminnassa kuin integraation kokemus. Vapauden tunnetta ja elinvoimaisuuden kokemusta on koettu enemmän suhteessa siihen, miten tukihenkilöt ovat luonnehtineet, ettei näitä kokemuksia ole ollut ollenkaan. Tukihenkilöiden integraation kokemuksesta on kolme viidestä ollut sitä mieltä, ettei toiminta ole kohdannut täysin sitä mitä siltä odotti. Tätä näkemystä vahvistaa se, että vain kaksi tukihenkilöä viidestä oli osittain sitä mieltä, että liittyen valinnan vapauteen heidän tukisuhteessaan on ollut vaikeuksia sopia muun muassa tapamisista ja tukisuhdeperhe on sanellut liikaa omia ehtoja koskien niitä.

Lisäksi edellä mainittua näkemystä vahvistaa sellainen tekijä, että kaikki tukihenkilöt ovat saaneet toiminnasta jotain itselleen, hyvää oloa tai kokemusta siitä, että on tärkeä, joka tukee elinvoimaisuuden tunteen täyttymistä. Kolme viidestä tukihenkilöstä taas kokee, että he eivät ole kyenneet vastaamaan täysin siihen, mitä Pelastakaa Lapset ry heiltä odottaa. Tämä ilmenee tuloksista, joissa tukihenkilöt ovat vastanneet, että on ollut epäselvyyttä, miten toimia itse tukihenkilön roolissa ja mitä on annettu ymmärtää tukihenkilötoiminnasta.

Lisäksi tätä näkemystä puoltaa yksi tekijä, jossa kenelläkään tukihenkilöstä ei ollut samankaltaisesta tukihenkilötoiminnasta aiempaa kokemusta kuin mitä Pelastakaa Lapset

ry:n tukihenkilötoiminta on. Tämä on osaltaan voinut vaikuttaa integraation heikkoon muodostumiseen. Oletukset toiminnasta ovat olleet jotain utopistista, eikä osa tukihenkilöistä ole voinut verrata asioita mihinkään ennalta tiedettyyn tai koettuun asiaan, koska aiempaa kokemusta ei ole ollut.

Ulkoiset motivaatiotekijät, kuten uhat, heikentävät omaehtoisuutta. Kaiken edellä mainitun jälkeen voidaan todeta, että omaehtoisuuden tarvetta tyydyttyä haastateltavilla tukihenkilöillä, mutta erilaiset uhat, kuten toimiminen vastoin omaa tahtoa tai ryhtymällä johonkin toimintaan, mistä on ollut aluksi erilainen mielikuva, voi heikentää tukihenkilöiden omaehtoisuutta ja sitä kautta sisäistä motivaatiota sekä integraation kokemusta.

Yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymistä ilmenee ja toteutuu tukisuhteissa paljon. Tukihenkilöt ovat kokeneet tukihenkilötoiminnan yhteisen tekemisen iloksi ja he ovat saaneet onnistumisen, johonkin kuulumisen sekä kiitollisuuden kokemuksia. Yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymiselle on olennaista se, että ihmisellä on läheisiä suhteita ja, että ihminen voi kokea kuulumisen ja hyväksymisen tunteita niissä ihmissuhteissa, ympäristöissä ja yhteisöissä, joissa hän toimii.

Tukihenkilöt ovat ennen kaikkea tunteneet tekevänsä jotakin hyödyllistä ja tärkeää niin itselleen kuin myös toisille tukihenkilöinä toimiessaan. Tukihenkilöt ovat saaneet mahdollisuuden tutustua koko tukisuhdeperheeseen ja yksi tukihenkilöistä on kokenut, että tukisuhde voi olla aito ystävyssuhde. Tukihenkilö näki oman tukisuhteensa niin, että Pelastakaa Lapset ry on siinä ainoastaan mahdollistajan roolissa. Kyseisessä tukisuhteessa yhteisöllisyyden tarpeen voidaan katsoa tyydyttyneen vahvasti.

Tukihenkilötoiminta on yhteisöllistä toimintaa, jossa toimitaan yhdessä tuettavan, tukiperheen ja Pelastakaa Lapset ry:n kanssa. Yhteisöllisyys näkyy näiden kaikkien tahojen samoissa tavoitteissa toimia yhteisen hyväksi. Tukihenkilöt haluavat auttaa tuettavaa ja tukiperhettä. Tuettava ja tukiperhe taas haluavat omalta osaltaan antaa tukihenkilöille jotain mitä heiltä kenties itseltä puuttuu esimerkiksi läheisyyttä lapsen kanssa. Kaikkea tätä koordinoi Pelastakaa Lapset ry, joka toimii niin auttajan kuin autettavan roolissa. Tämä kaikki luo yhteisen symbioosin, joka ei toimisi ilman yhteistyötä ja yhteisöllisyyttä. Jokainen haastateltava tukihenkilö on kokenut tuloksien perusteella, että heitä on autettu ja tuettu ainakin jossain määrin. Tämä on yksi yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymisen edellytyksiä. Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että yhteisöllisyyttä on tyydyttynyt kaikista Itseohjautuvuusteorian kolmesta tarpeesta vahvinten.

Tukihenkilöt ovat tukihenkilötoiminnassa mukana pääasiassa vain *sisäisten motivaatiotekijöiden* vuoksi ja itse tukihenkilötoimintaa, silloin kun tukihenkilöt ovat tuettavien kanssa, pitää yllä pitkälti sisäisiin motivaatiotekijöihin perustuvat intressit. Tätä näkemystä tukee haastatteluista saadut vastaukset, joissa tukihenkilöt puhuivat esimerkiksi siitä kuinka paljon tukihenkilönä toimiminen antaa heille itselle ja kuinka se motivoi, kun näkee tuettavan kehittyvän ja voivan hyvin. Yksi haastateltavista tukihenkilöistä koki myös sen motivoivaksi, kun saa välitöntä hyvää palautetta omalta tuettavaltaan. Palautteen saaminen, etenkin positiivinen palaute, vaikuttaa muun muassa kyvykkyyden tarpeen tyydyttymiseen lisäten sitä.

Yhteenvedona voimme todeta, että tukihenkilöt ovat sisäisesti motivoituneita ja itseohjautuvia toimijoita, joiden käyttäytyminen pohjautuu omiin sisäisiin haluihin ja sitä kautta kaikkia perustarpeita tyydyttyä tukihenkilöiden keskuudessa. Jotta tyydyttyminen olisi kuitenkin vielä vahvempaa, tulisi tuloksien mukaan tukihenkilönä toimimisen roolia selkeyttää tukihenkilöille entistä paremmin ja Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilötoiminnasta vastaavien henkilöiden olla aktiivisemmin mukana silloin, kun toiminnassa ilmenee jotain haastavaa.

Niin kuin aikaisemmin mainitsimme, Ryanin ja Decin (2000a: 68) itseohjautuvuusteorian mukaan ilman kolmen perustarpeen tyydyttymistä ihminen ei voi kokonaisvaltaisesti hyvin. Perustarpeita tukevat olosuhteet taas puolestaan edistävät ihmisen motivaatiota, omaa tahtoa ja sitoutumista johonkin toimintaan (Self-Determination Theory 2016). Tulokset osoittivat, että Pelastakaa Lapset ry:n haastatteluun osallistuneet vapaaehtoiset tukihenkilöt voivat hyvin ja ovat sitoutuneita tukihenkilötoimintaan. Tämä selittyy sillä, että kaikkia kolmea perustarvetta, kyvykkyyttä, omaehtoisuutta ja yhteisöllisyyttä, toteutuu ja ilmenee tukihenkilötoiminnassa riittävästi voidaksemme sanoa, että haastatteluun osallistuneet tukihenkilöt eivät koe tukihenkilönä toimimista liian vaikeana ja haastavana. Lisäksi haastatteluun osallistuneet tukihenkilöt ovat motivoituneina mukana toiminnassa ja tämä on tärkeä elementti hyvinvoinnin muodostumisessa (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006: 6).

10 Pohdinta

Tässä osiossa pohdimme opinnäytetyötämme vertailemalla Ryanin ja Decin Itseohjautuvuusteoriaa ja Abraham Maslowin tarvehierarkiateoriaa ja tutkimme näiden teorioiden välisiä yhteyksiä ja eroavaisuuksia. Lopuksi refleктоimme työskentelyprosessiamme.

Abraham Maslowin (1943) luoman tarvehierarkiateorian mukaan ihmisen perustarpeet ovat hierarkkisessa järjestyksessä ja ne on jaoteltu alempiin ja ylempiin tarpeisiin (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006: 17). Kaikkein alimpina tarpeina ovat fysiologiset tarpeet. Seuraavana ovat turvallisuuden tarve, rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarpeet ja viimeisenä sosiaalisen arvostuksen tarve. Ylemmät tarpeet ovat älylliset tarpeet, esteettiset tarpeet ja lopuksi itsensä toteuttamisen tarve. Mentäessä alhaalta ylös tarpeista tulee enempi sosiaalisia ja psykologisia. (Karjalahti - Korkeamäki 2004: 8.) Kuten Maslowin tarvehierarkiateoriassa niin myös Itseohjautuvuusteoriassa ihminen saavuttaa hyvinvointia, itsensä toteuttamista ja itseohjautuvuutta, kun perustarpeet ovat tyydytetyt.

Itseohjautuvuusteorian erona Maslowin tarvehierarkiaan voidaan nähdä se, että Maslowin teorian mukaan ilman tarvehierarkian alempien tarpeiden tyydyttämistä ihminen ei voi edetä ylempien tarpeiden tyydyttämiseen (Liukkonen – Jaakkola – Kataja 2006: 17). Itseohjautuvuusteoriassa tarpeet taas voivat tyydyttyä limittäin ja osittain jatkuvassa muutoksessa. Maslowin tarvehierarkiassa myös korkeinta tarvehierarkian porrasta on mahdotonta saavuttaa, mikäli alemmat tarpeet eivät ensin toteudu. Korkein tarvehierarkian porras, itsensä toteuttaminen, on tarvehierarkiateorian mukaan aidon inhimillisen toiminnan voiman lähde. (Rauramo 2004: 39.)

Meidän näkemyksemme on, että Itseohjautuvuusteoria on joustavampi kuin Maslowin tarvehierarkiateoria. Itseohjautuvuusteoriassakaan ei voida saavuttaa täyttä itseohjautuvuutta, jos kaikki perustarpeet eivät tyydyty, mutta tarpeet ovat yhteydessä toisiinsa koko ajan ja ne voivat toteutua jossain määrin sekä itseohjautuvuutta voidaan saavuttaa osittain. Tarvehierarkiassa taas edetään tasoittain ja korkein tarve, itsensä toteuttaminen, ei teorian mukaan toteudu ollenkaan missään määrin, jollei alemmat tarvetasot ole tyydyttyneet.

Itseohjautuvuusteoriassa kuten Maslowin tarvehierarkiassa, on kuitenkin se yhtäläisyys, että ilman ihmisen perustarpeiden kytkeytymistä toisiinsa ei voida saavuttaa kokonaisvaltaista hyvinvointia. Kummankin teorian idea on sama – ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin saavuttaminen perustarpeiden tyydyttymisen kautta.

Haastatteluista saaduista tuloksista nousi esille roolimallina oleminen ja toisten ihmisten arvostus, kun toimii tukihenkilönä. Tarvehierarkian sosiaalisen arvostuksen tarve tarkoittaa samaa ja voidaankin todeta, että Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden tarpeiden tyydyttymisen edellytyksille nousi samoja tarvetekijöitä esille kuin Maslowin teoriassa.

Myös tarvehierarkian rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tarpeista nousi esille yhtäläisyyksiä Itseohjautuvuusteorian ja saatujen tulosten kanssa. Itseohjautuvuusteorian yhteisöllisyyden tarpeet käsittävät nämä Maslowin tarvehierarkian tarpeet ja totesimme edellä, että Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöt kokivat vahvasti yhteisöllisyyden tarpeen tyydyttymistä, joka pitää sisällään rakkauden ja yhteenkuuluvuuden tunteet.

Suurin ero Itseohjautuvuusteorian ja Maslowin tarvehierarkian välillä on, kun ruvetaan tarkastelemaan tarvehierarkian ylempiä tarpeita, joita ovat älylliset tarpeet, esteettiset tarpeet ja korkeimpana itsensä toteuttamisen tarve. Itsensä toteuttamisen tarve kulkee käsi kädessä itseohjautuvuuden kanssa, mutta mitään selkeää jakoa ei Itseohjautuvuusteoriassa ole älyllisiin tai esteettisiin tarpeisiin. Älylliset tarpeet lukeutuvat oikeastaan Itseohjautuvuusteorian kaikkiin tarpeisiin, kyvykkyyteen, omaehtoisuuteen ja yhteisöllisyyteen sekä motivaatioon. Tarvehierarkiassa myös tarpeista tulee enemmän sosiaalisia ja psykologisia, kun edetään hierarkiassa ylöspäin, mutta Itseohjautuvuusteoriassa sosiaalisuus ja psykologisuus ovat koko ajan mukana. Sosiaalisuus etenkin yhteisöllisyyden tarpeen kohdalla.

Syy miksi emme valinneet opinnäytetyömme teoreettiseksi viitekehikseksi Maslowin tarvehierarkiateoriaa on se, että koemme Itseohjautuvuusteorian olevan joustavuutensa takia soveltuvampi haluamamme lopputuloksen saavuttamiseen. Tarkoituksenamme on ollut tarkastella erilaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavien tekijöiden ilmenemistä ja toteutumista eikä niinkään pyrkiä tuottamaan selvitystä siitä, miten tukihenkilöiden perustarpeet pystytään tyydyttämään ja saavuttamaan kokonaisvaltaisesti tukihenkilötoiminnassa.

Haastatteluaineistosta voi nousta esille ulkopuolisia teemoja, joihin ei olla alun perin varauduttu ja näitä teemoja tulee kanssa analysoida (Hirsjärvi – Hurme 2000: 173). Kuitenkin haastatteluaineistoa läpikäydessä ja tuloksia sekä johtopäätöksiä selvittäessä emme havainneet uusia ulkopuolisia teemoja. Olimme varautuneet, että niitä voi ilmaantua, etenkin, kun tutkimuskysymyksemme hioutui lopulliseen muotoonsa melko loppuvaiheessa.

Tutkimuskirjallisuutemme tarkentui haastattelujen loppuvaiheessa lopulliseen pisteeseensä, joten muokkasimme haastattelurunkoa pitkin haastatteluprosessia. Tämä aiheutti hieman ongelmia, sillä näkökulmamme tarkentuessa jo tehdyt haastattelut jäivät

hieman suppeammaksi, kuin myöhemmin tehdyt. Kyse on kuitenkin vain pienestä hienosäädöstä, joten jokainen haastateltu tarjosi tärkeää näkökulmaa käsittelemimme asioihin.

Tutkimuskysymyksemme muodon selkeytyessä pitkin prosessia luotettavuus saattoi kärsiä hieman, sillä haastattelukutsuissa esittelemämme tutkimuskysymykset olivat hieman erilaiset kuin lopulliset. Asia kuitenkin selvitettiin haastatelluille haastatteluiden yhteydessä. Haastattelurungon muoto oli haastattelutilanteissa myös erilainen kuin olimme aluksi suunnitelleet, mutta koska emme olleet liittäneet haastattelurunkoa tai kysymyksiä kutsuun ei tästä muodostunut ongelmaa luotettavuuden suhteen.

Haastatteluihin vaikutti myös jossain määrin ensimmäisen haastattelun asettama mielikuva siitä millaisia loputkin haastattelut tulevat olemaan. Ensimmäisen haastateltavan kertoessa laajasti kohtaamistaan haastavista tilanteista, niitä odotti kuulevansa myös seuraavilta haastateltavilta. Edellä mainitun vaikuttaessa osaltaan haastattelijan ennakko-odotuksiin siitä, mitä haastattelussa luulee kuulevansa, näkyy se myös keskustelun ohjaamisena kohti näitä aiheita ehkä turhankin hanakasti. Koemme kuitenkin, että jokainen haastateltava pääsi vapaasti kertomaan kokemuksistaan juuri niistä näkökulmista kuin itse halusivat.

Haastatteluiden homogeenisuus vaikutti varmasti jossakin määrin saamiimme tuloksiin. Mahdollisimman monipuolisen tiedon kerryttämisen nimissä olisi ollut hyvä, jos osalla haastatelluista ei olisi ollut aiempaa kokemusta sosiaalialan töistä, lapsien kanssa olemisesta, tukihenkilötoiminnasta tai muusta vapaaehtoistoiminnasta. Tähän oli kuitenkin mahdotonta vaikuttaa etukäteen, koska haastateltavien taustat selvisivät vasta haastattelutilanteessa ja Pelastakaa Lapset ry valitsi haastateltavat.

Lähteet

Deci, Edward L. – Ryan, Richard M. 2000a. Self-Determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. New York: University of Rochester Press.

Deci, Edward L. - Vansteenkiste, Maarten. 2004. Self-Determination Theory and Basic Need Satisfaction: Understanding Human Development in Positive Psychology. New York: University of Rochester. Department of Psychology.

Deci, Edward L. – Ryan, Richard M. 2002. The Handbook of Self Determination Research. New York: University of Rochester Press.

Eduskunta 2016. Valiokunnan mietintö VaVM 16/2015 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2016. Verkkodokumentti. Päivitetty 9.2.2016. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/TalousarvioMietinto/Sivut/VaVM_16+2015.aspx>. Luettu 10.5.2016.

Eskola, Jari - Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5.painos. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Helsingin Sanomat 2016. Näin kehysriihen päätökset vaikuttavat keskiverto-perheen arkeen. Verkkodokumentti. Päivitetty 6.4.2016. <<http://www.hs.fi/kotimaa/a1459917809361>>. Luettu 9.6.2016.

Hirsjärvi, Sirkka - Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Härkönen, Pia 2006. Motivaatio työelämän muutoksessa: Työ- ja oppimismotivaatio julkisella sektorilla Locken motivaatiosekvenssin ja työelämän tekijöiden näkökulmasta.

Instrumentality 2013. The Psychology of Games. Internet document. Updated 29.1.2013. <<https://bizfest.wordpress.com/2013/01/29/the-psychology-of-games/>>. Read 15.6.2016.

Julkunen, Raija 2006. Kuka vastaa? - Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. STAKES: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Helsinki: Gummerus Oy.

Karjalahti, Noora – Korkeamäki, Eini 2004. Vapaaehtoistyön mielekkyys - Nyyti ry:n vapaaehtoistyöntekijöitä motivoivat tarpeet vapaaehtoistyössä. Opinnäytetyö. Verkko-dokumentti. <

[Korhonen, Anu \(toim.\) 2005. Lastensuojelun tukihenkilön käsikirja. Jyväskylä: Erityis-huoltojärjestöjenliitto EHJÄ ry. 7-10, 12, 17–20, 57–58, 64, 67–68.](https://www.google.fi/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=3&ved=0ahUKEwjntP4yqfOAhVDSZoKHQkfAF0QFggmMAI&url=https%3A%2F%2Fvastaamo.fi%2Fadmin%2Fnyyti%2FOpinn%25C3%25A4ytety%25C3%25B6_Karjalahti-Korkeam%25C3%25A4ki.pdf&usg=AFQjCNHi5OdEgNu_Q9H33AZ1qrs4wrCR1g&bvm=bv.128617741,d.bGs&cad=rja.> Luettu 4.8.2016.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Kunnat.net 2016. Kehysriihen päätösten vaikutus vuoden 2017 valtionosuuksiin. Verkko-dokumentti. Päivitetty 22.4.2016. <<http://www.kunnat.net/fi/tietopankit/uutisia/2016/Sivut/kehysriihen-paatosten-vaikutus-vuoden2017-valtionosuuksiin.aspx>>. Luettu 9.6.2016.

Laasanen, Juhani 2011. Vapaaehtoistyön kansantaloudelliset vaikutukset. Raportteja 70. Helsinki: Helsingin Yliopisto Ruralia-Instituutti. Verkkodokumentti. < <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Raportteja70.pdf>>. Luettu 19.11.2015. 19,

Leiviskä, Eija 2011. Työ täynnä elämää – työn merkityksellisyyden seitsemän lähdettä. Tallinna: Tietosanoma Oy.

Liukkonen, Jarmo – Jaakkola, Timo – Kataja, Jukka 2006. Taitolajina työ – Johtaminen ja sisäinen motivaatio. Helsinki: Edita Prima Oy.

Marjovuori, Ari 2014. Vapaaehtoistyön ytimessä - Järjestömuotoinen vapaaehtoistyö sosiaalisten representaatioiden näkökulmasta. Väitöskirja. Verkkodokumentti. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/44979/marjovuori_v%C3%A4it%C3%B6skirja.pdf>. Helsinki: Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2014:9. Sosiaalipsykologian laitos. 4. Luettu 18.11.2015.

Martela, Frank 2014. Itseohjautuvuusteoria – Eli onnellisen elämän kolme keskeisintä tekijää. Verkkodokumentti. Päivitetty 4.4.2014. <<http://frankmartela.fi/2014/04/itseohjautuvuusteoria-eli-kolme-vastausta-siihen-mika-tekee-ihmisen-onnelliseksi/>>. Luettu 14.5.2016.

MLL 2012. Lasten ja nuorten palveluiden leikkaukset tulevat kunnille kalliiksi. Verkkodokumentti. Päivitetty 15.11.2012. <http://www.mll.fi/medialle/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=16121746>. Luettu 19.6.2016.

Murto, Lasse 2003. Sosiaali- ja terveysjärjestöt hyvinvointipalvelujen tuottajina. Teoksessa Niemelä, Jorma – Dufva, Virpi (toim.): Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat – Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhannella. Jyväskylä: Juva. 66 – 68, 70.

Paakkonen, Tarja 2012. Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujärjestelmä vaikeahoitaisuuden näkökulmasta. Väitöstutkimus. Verkkodokumentti. <http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-0660-1/urn_isbn_978-952-61-0660-1.pdf>. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. Luettu 19.6.2016.

Pelastakaa Lapset 2012. Lapsiperheiden tukihenkilöt - auttavat lapsiperheitä jaksamaan arjessa. Esite. Verkkodokumentti. <<https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/pelastakaa-lapset/2015/10/13131136/Tukihenkil%C3%B6toiminta-esite.pdf>>. Luettu 22.11.2015.

Pelastakaa Lapset n.d.1. Tukihenkilötoiminta. Verkkodokumentti. <<http://www.pelastakaa-lapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/tukihenkilotoiminta/>>. Luettu 19.11.2015.

Pelastakaa Lapset n.d.2. Keitä me olemme. Verkkodokumentti. <<http://www.pelastakaa-lapset.fi/jarjesto/keita-me-olemme/>>. Luettu 15.9.2015.

Peltosalmi, Juha – Hakkarainen, Tyyne – Särkelä, Riitta – Eronen, Anne 2012. Järjestöbarometri 2012. Järjestöjen palvelutoiminta vaikeuksissa – yleishyödyllisten palveluntuottajien asema turvattava. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry.

Peltosalmi, Juha – Hakkarainen, Tyyne – Londén, Pia – Kiukas, Vertti – Särkelä, Riitta 2014. Järjestöbarometri 2014. Vapaaehtoisten sitoutuminen huolestuttaa – tukemiseen tarvitaan lisäresursseja. Helsinki: SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry.

Pro gradu – tutkielma. Verkkodokumentti. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12854/URN_NBN_fi_jyu-2006190.pdf?sequence=1>. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Rauramo, Päivi 2004. Työhyvinvoinnin portaat. Helsinki: Edita.

Ruuhonen, Marita 2003. Järjestöt vapaaehtoistoiminnan areenoina ja mahdollistajina. Kansalaisjärjestöjen synty: kasvatusta, kritiikkiä, unelmia ja keskinäistä tukea. Teoksessa Niemelä, Jorma – Dufva, Virpi (toim.): Hyvinvoinnin arjen asiantuntijat – Sosiaali- ja terveysjärjestöt uudella vuosituhatvalla. Jyväskylä: Juva. 40–45.

Ryan, R. –Deci, E. 2000b. The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human needs and the Self-Determination of Behavior. New York: University of Rochester. Department of Psychology.

Self-Determination Theory 2016. Theory: overview. Internet document. <<http://www.self-determinationtheory.org/theory/>>. Read 14.5.2016.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Annettu Helsingissä 30.12.2014. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search\[type\]=pika&search\[pika\]=sosiaalihuoltolaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301?search[type]=pika&search[pika]=sosiaalihuoltolaki)>. Luettu 25.4.2015.

Suomen perustuslaki 731/1999. Annettu Helsingissä 11.6.1999. Saatavilla sähköisesti osoitteessa <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990731>>. Luettu 22.10.2015.

Suomen Unicef n.d. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. Verkkodokumentti. <https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf>. Luettu 19.6.2016. 3 artikla.

Valliluoto, Sari 2014. Vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksista ja esteistä. Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvityksiä 4/2014. Helsinki: Kilpailu- ja kuluttajavirasto KKV. 9, 13–14, 19–20.

Vilkka, Hanna 2009. Tutki ja kehitä. Tutkimushaastattelu aineistona. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Westman, Katariina 2010. Motivaatio vapaaehtoistyöhön tamperelaisessa englanninkielisessä jumalanpalvelusyhteisössä. Opinnäytetyö. Verkkodokumentti. <
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/24793/Westman_Katariina.pdf?sequence=1>. Pori: Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma.

Tutkimuskutsu tukihenkilöille

Hei!

Opiskelen Metropolian ammattikorkeakoulussa sosionomiksi ja olen tekemässä parini kanssa opinnäytetyötä Pelastakaa Lapset ry:llä tukihenkilöinä toimivien vapaaehtoisten motivaatiosta sekä jaksamisesta ja niihin vaikuttavista asioista. Tutkimus- ja kehittämistavoitteenamme on tukihenkilötoiminnan kuormittavien tekijöiden kartoittaminen sekä lieventäminen ja teidän hyvinvointinne parantaminen*. Te tukihenkilöt olette tietenkin tässä kohtaa asiantuntijoita ja haluaisinkin haastatella teitä.

Haastattelut toteutetaan vapaamuotoisesti keskustellen. Olemme kiinnostuneita juuri teidän kokemuksista ja näkökulmista tukihenkilötoiminnasta. Haastattelut toteutetaan yksittellen sekä anonyymisti, henkilöllisyytenne ei tule missään vaiheessa esille opinnäytetyössämme.

Haastattelu kestää noin tunnin ja se on mahdollista suorittaa Pelastakaa Lapset ry:n Tiukula-talolla (Koskelantie 38) arkisin 8:00–16:00 tai jonakin toisena ajankohtana jossakin muussa teille mieluisassa paikassa esimerkiksi kahvi- tai teekupin äärellä.

Ottaisitteko minuun yhteyttä joko sähköpostitse tai puhelimitse jos olette halukas osallistumaan haastatteluun.

Keväisin terveisin,

Pentti Järvelin

(Puhelinnumero ja sähköposti poistettu)

*Tutkimusongelma muutettu lopuksi muotoon: Minkälaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä tukihenkilötoiminnassa ilmenee ja toteutuu.

Suostumuslomake tutkimukseen osallistuvalla tukihenkilölle

Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan Pentti Järvelinin suorittamaan haastatteluun liittyen opinnäytetyöhön Pelastakaa Lapset ry:n tukihenkilöiden jaksamisen ja motivaation säilymisen kartoittamisesta**. Minulle on selvitetty, että minusta kerättäviä tutkimustietoja käsitellään luottamuksellisina ja siten, ettei niistä voi tunnistaa henkilöllisyyttäni. Voin keskeyttää osallistumiseni missä vaiheessa tahansa.

Annan suostumukseni tutkimuksen tekemiseen ja haastattelujen nauhoittamiseen.

Aika ja paikka

Allekirjoitus

**Tutkimusongelma muutettu lopuksi muotoon: Minkälaisia hyvinvointiin ja motivaatioon vaikuttavia tarvetekijöitä tukihenkilötoiminnassa ilmenee ja toteutuu.

Teemahaastattelun runko

Kyvykkyys (Competence)= Ihmisen tehokas toimijuus, itsellensä sopivat haasteet, omien taitojen kehittäminen ja ylläpitäminen

- Minkälaiseksi koet toiminnan kuormittavuuden?
- Minkälaiset tilanteet ovat osoittautuneet haastaviksi?
- Miten haastavat tilanteet ja niistä mahdollisesti seuraava uupumus vaikuttavat toimintaasi?
- Mitä haluaisit muuttaa tukihenkilötoiminnassa, joitain kehitysideoita?

Omaehtoisuus (Autonomy)= Toimiminen oman vapaan tahdon mukaan, integraatio ja valinnanvapaus

- Millä tavoin pystyt vaikuttamaan omaan toimintaasi tukihenkilönä (esimerkiksi ajat, määrä)?
- Kauanko olet toiminut tukihenkilönä? Onko ollut aikaisempaa kokemusta?
- Miten toiminta on vastannut odotuksiasi?

Yhteisöllisyys (Relatedness)= Ihmisen läheisten suhteiden säilyttäminen ja kehittäminen, ryhmään kuulumisen tunne ja kiinnittyminen muihin ihmisiin

- Minkälaista tukea toivoisit Pelastakaa Lapset ry:ltä? Miten yhteydenotot yms.?
- Minkälaista tukea olet saanut Pelastakaa Lapset ry:ltä? Millainen rooli Pelastakaa Lapsilla on ollut tukisuhteessanne?
- Minkälaisia onnistumisen kokemuksia tukihenkilötoiminta on tarjonnut?
- Minkälaiseksi koit perehdytyksen toimintaan?

Motivaatio= Sisäinen ja ulkoinen motivaatio

- Mikä motivoi sinua pysymään mukana toiminnassa?
- Mikä sai sinut lähtemään tukihenkilötoimintaan mukaan?